

Борис Минков • Елка Димитрова • Иван Велчев

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ ПО ЛИТЕРАТУРА ЗА 11. КЛАС

• КЛЕТ БЪЛГАРИЯ •

© Борис Владимиров Минков, Елка Ивелинова Димитрова, Иван Велчев Велчев, *автори*, 2020

© „КЛЕТ БЪЛГАРИЯ“ ООД, *издател*, 2020

ISBN 978-619-215-538-4

Възпроизвеждането на това издание или на отделни негови части под каквато и да е форма без изричното писмено съгласие на „КЛЕТ БЪЛГАРИЯ“ ООД е престъпление.

Скъпи колеги,

При създаването на тази книга ние се ръководехме от идеята, че работата с учебника може да постигне желаните резултати, ако е насочена към целта, която си поставя самият учебен предмет *литература* – да гради интерпретаторски умения у учениците, като насърчава интереса им към текста и моделирането на значения при неговото аналитично четене. За осъществяването на тази стратегическа цел учителят се нуждае от надежден и гъвкав инструментариум, чрез който да подготвя и представя дадена тема, както и да установява степента на нейното усвояване. С тази мисъл разработихме планове за всеки урок от учебното съдържание по литература за 11. клас, таблици за преговор, които се съдържат и в учебника, но в непопълнен вид, а също и тестове към всеки раздел.

Предложените **урочни планове** представят структурата на всеки урок във връзка с възможностите за *актуализиране на стари и създаване на нови знания*, с оглед на *самостоятелната работа*, която може да се възложи на учениците, *ресурсите* и *методологията*. Тези планове набелязват основни идеи, които се съдържат в съответните урочни статии, и могат да бъдат разгръщани творчески в зависимост от замисъла за конкретен час или поредица от часове. Същевременно като отчитат вида на съответния урок – за нови знания, упражнение и обобщение, тези планове създават възможност работата да се ориентира стриктно към специфичните му цели.

Таблиците за преговор след всеки раздел излагат накратко основни данни от урочната статия и позволяват знанията за текстовете от съответния раздел да бъдат структурирани с оглед на фактори като *контекст*, *жанр*, *централни герои*, *тематика* и *проблематика*, положени в основата на учебната програма. Смятаме, че работата с тези таблици ще насърчи учениците да обобщават знанията си, за да ги представят лаконично, и същевременно ще култивира у тях умение за работа с различен вид текст („свързан“ и „прекъснат“), необходимо за успешното полагане на държавния зрелостен изпит.

Всеки от **тестовете** съдържа 20 въпроса, изискващи структуриран и свободен отговор. Броят на въпросите предполага, че тези тестове могат да бъдат приложени в рамките на един учебен час, което е от съществено значение при винаги недостатъчното учебно време. Комбинирането на въпроси от различен вид позволява да бъдат проверени както фактологически знания, така и умения за анализ и интерпретация на художествен текст. Всеки тест е снабден с ключ, очертаващ и приблизителното съдържание на очаквания текст в задачите с кратък свободен отговор. Към всеки тест е приложена също така и скала за оценяване, която предполага обективно измерване на учебните резултати.

Надяваме се, че както с учебника, така и с тази книга на учителя ще ви подпомогнем в нелеката задача да създавате у учениците усет за текста и да изграждате интерпретаторски умения. Желаем ви успех!

Авторите

I. РОДНОТО И ЧУЖДОТО

Тема: „Железният светилник“ (Димитър Талев)

Урок за нови знания (урок № 4, II учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Кратко въведение в темата за родното и чуждото (лекционна форма, беседа).2. Подходи към темата за родното и чуждото в текстовете, включени в раздела (лекционна форма, беседа).3. Биографични данни и характеристика на контекста, в който възниква творбата – ретроспективна нагласа на Д. Талев; идеологизация на обществения и художествения живот след 09.09.1944 г.; „Железният светилник“ в контекста на българския роман от 50-те и 60-те години на XX век (лекционна форма, беседа; биографично есе за автора, „Контекст“).4. Въпроси, подготвящи актуализирането на налични знания – жанрът на романа, връзка между името на героя и неговата роля в сюжета (Беседа, „Преди да прочетем“).
Актуализиране на стари знания	Българско възраждане. Епос и епически жанрове, роман. Литературната творба в своя социокултурен контекст.
Нови знания	Подход към художествения текст чрез категориите „родно“ и „чуждо“. Димитър-Талевият интерес към миналото. Романът „Железният светилник“ в социокултурния контекст на 50-те години.
Самостоятелна работа	Аналитично четене с оглед на въпросите за заглавието на книгата и наименованията на отделните ѝ части, както и с оглед на въпросите за нейния сюжет и композиция („Подстъпи към текста“).
Ресурси	Учебник; Дж. Купър, „Енциклопедия на традиционните символи“, С. 1993, изд. „П. Берон“
Методология	Лекционна форма, беседа

I. РОДНОТО И ЧУЖДОТО

Тема: „Железният светилник“ (Димитър Талев)

Урок за нови знания (урок № 7, III учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Метафорика на заглавието и заглавията на отделните части в романа (анализ, интерпретация, „Подстъпи към текста“).2. Сюжет и композиция (беседа, анализ, интерпретация).3. Характеристики на романовия жанр, проявени в книгата на Талев (беседа, анализ, работа по групи).4. Тематика в романа „Железният светилник“ във връзка с интерпретацията на темата за родното и чуждото (беседа, анализ, интерпретация).
Актуализиране на стари знания	Българско възраждане. Функции на паратекста (заглавие, подзаглавие, епиграф и др.). Сюжет и композиция на художествен текст. Епос и епически жанрове, роман. Тема на художествен текст.

Нови знания	<p>Романът „Железният светилник“ – метафорични значения на заглавието и заглавията на отделните части.</p> <p>Композиция в четири части.</p> <p>Типичните за романа несъответствие между героя и социалната му роля, изобразяване на света и човека в развитие, многогласие и др.</p> <p>Темите за отношенията индивид – общност, безвремие – история.</p>
Самостоятелна работа	<p>Аналитично четене с оглед на въпросите за художественото време и пространство („Подстъпи към текста“).</p> <p>Анализ на критически тези („Гласът на критиката“).</p>
Ресурси	Учебник; Дж. Купър, „Енциклопедия на традиционните символи“, С. 1993, изд. „П. Берон“
Методология	Лекционна форма, беседа, анализ, интерпретация, работа по групи

I. РОДНОТО И ЧУЖДТО

Тема: „Железният светилник“ (Димитър Талев)

Урок за нови знания (урок № 8, III учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проблематика в романа „Железният светилник“ във връзка с темата за родното и чуждото (беседа, анализ и интерпретация). 2. Метафорика на художественото време и пространство (беседа, анализ и интерпретация). 3. Образна система (беседа, анализ и интерпретация). 4. Носталгично-утопичен модел на родното (беседа, синтез).
Актуализиране на стари знания	<p>Художествено време и пространство в романа.</p> <p>Художествен образ.</p> <p>Мит, Библия, литература.</p> <p>Романтически идеи, поетика на романтичката творба.</p>
Нови знания	<p>Проблемите за механизмите, чрез които ценности, нагласи или типове поведение се разпознават като присъщи на родното или чуждото.</p> <p>Вътрешната логика на родния свят.</p> <p>Структурирането на физическото и социалното пространство.</p> <p>Осъзнаване на времето като линейно.</p> <p>Библеизиране на образите.</p> <p>Романтически представи в изграждането на образната система.</p>
Самостоятелна работа	Работа с критически тези („Гласът на критиката“).
Ресурси	Учебник; Н. Фрай, „Великият код. Библията и литературата“. С., 1993, изд. ГАЛИКО
Методология	Беседа, анализ, интерпретация, синтез, самостоятелна работа

I. РОДНОТО И ЧУЖДОТО

Тема: „Бай Ганьо журналист“ (Алеко Константинов)

Урок за нови знания (урок № 10, IV учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Биографични данни и характеристика на контекста, в който възниква творбата – Алеко-Константиновото презрение към всичко, което съставлява „нашата подла обществено-политическа действителност“ (д-р Кръстев); партийно обвързан печат и журналистическа етика в 90-те години на XIX век (лекционна форма, беседа).2. Въпроси, подготвящи актуализирането на налични знания – („Преди да прочетем“).3. Жанрови особености (беседа).4. Тематика и проблематика във връзка с темата за родното и чуждото (беседа, анализ, интерпретация).5. Композиция (беседа, анализ, интерпретация).6. Образна система (беседа, анализ, интерпретация).
Актуализиране на стари знания	<p>А. Константинов – личност и авторски стил.</p> <p>Особености на книгата „Бай Ганьо“ и нейния централен персонаж.</p> <p>Жанрови характеристики на очерка и разказа.</p> <p>Художествен и публицистичен стил.</p> <p>Естетическите категории „трагическо“ и „комично“.</p>
Нови знания	<p>Темите за актуалните измерения на родното и чуждото в обществено-политически контекст и за структурирането на публичната сфера в новоосвободената страна.</p> <p>Проблемите за етнокултурния идентитет, за властта и отговорността на медиите</p> <p>Композиционна рамка.</p> <p>Бай Ганьо като персонификация на несъзнавани, но активни импулси в българската и въобще в човешката психика.</p> <p>Функцията на интелегенцията да изработва общественозначими повествования и да оперира с тях.</p>
Самостоятелна работа	<p>Анализ на критически тези („Гласът на критиката“).</p> <p>Анализ на рисунка от Анри Кулев („Диалогът на музите“).</p>
Ресурси	<p>Учебник; Кр. Кръстев, „А. Константинов. Шест статии“ – В: Съчинения, Т.1. С., 1996, изд. Просвета</p>
Методология	<p>Лекционна форма, беседа, анализ, интерпретация, съпоставителен анализ, синтез</p>

I. РОДНОТО И ЧУЖДОТО

Тема: Родното и чуждото в романа „Железният светилник“ от Д. Талев и в очерка „Бай Ганьо журналист“ от А. Константинов
Урок за упражнение (урок № 13, V учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Стилкови вариации в образа на родното – романтическо и митологично (Д. Талев), художествено и публицистично („А. Константинов) (беседа, съпоставителен анализ, синтез).2. Осмисляне на родното като вътрешно противоречиво – модерно и традиционно, устойчиво и променливо (Д. Талев), неустановено и неоформено (А. Константинов) (беседа, съпоставителен анализ, синтез).3. Техники, чрез които се изграждат образите – едновременно огрубяване и идеализация, библеизиране (Д. Талев), окарикуряване (А. Константинов) (беседа, съпоставителен анализ, синтез).
Упражнение върху новопридобити знания	Проблемите за структурирането и вътрешната логика на родния свят, за организирането на физическото и социалното пространство. Отношението между жанра и художествените послания на творбата.
Самостоятелна работа	Създаване на интерпретативно съчинение или есе по посочените в уроците за упражнение теми.
Ресурси	Учебник, текстове от препоръчителната библиография
Методология	Беседа, съпоставителен анализ, синтез

Тема: Структурни елементи на интерпретативно съчинение
Урок за упражнения (урок № 14, V учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Интерпретативното съчинение като вид аргументативен текст.2. Основна теза – функции и начини на създаване.3. Аргумент – функции и начини на представяне.4. Извод – функции и начини на създаване.
Актуализиране на стари знания	Художествен текст, интерпретация.
Нови знания	Възникване на значенията на художествения текст в процеса на четене. Различните образи на текста като следствие на различните възприемателни нагласи на читателите. Аргументирането като средство за създаване на убедителна интерпретация.
Самостоятелна работа	Формулиране на основна теза за интерпретативно съчинение по зададен проблем върху изучаваните художествени текстове. Създаване на аргументи към формулираната основна теза. Формулиране на изводи като резултат от изработените структурни елементи.
Ресурси	Учебник
Методология	Лекционна форма, беседа, дискусия, писмено упражнение

I. РОДНОТО И ЧУЖДОТО

Тема: „Балкански синдром“ (Станислав Стратиев)

Урок за нови знания (урок № 16, VI учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Биографични данни, характеристика на контекста, в който възниква творбата, жанрова и стилова специфика на Стратиевото творчество – необходимост от нов обществен проект през 80-те години на XX век, алегоричен език на литературата; афинитетът на автора към разказа, повестта, фейлетона, комедията и киносценария; афористичен изказ, вкус към парадокса и абсурдните ситуации.2. Въпроси, активиращи налични знания („Преди да прочетем“).3. Метафорика на заглавието.4. Тематика.
Актуализиране на стари знания	Особености на драмата като литературен род (конфликт, действие, диалог и др.). Театър, театрално пространство. Катарзис. Разновидности на естетическата категория „комично“.
Нови знания	Комедията – изображение на човешки недостатъци през оптиката на смеха; на противоречия у човека или в обществото, които могат да бъдат разрешени. Комедията в съпоставка с други сценични жанрове, основани на комичното (водевил, фарс). Кичът като агресивна безвкусица, опростителство, халтура, вулгарност, които все по-настойчиво се просмукват в обществените и в частния живот, в поведението и мисленето. Темите за кича и мнимите стойности, за пропагандното клише в речта и мисленето на обикновения човек, за самотата сред другите.
Самостоятелна работа	Аналитичен прочит на творбата с оглед на въпроса за традиционните и необичайните значения, които получава в нея образът на пътя; анализ на критически тези („Гласът на критиката“).
Ресурси	Учебник, заглавия от препоръчителната библиография, интернет източници
Методология	Работа по групи, съпоставителен анализ

I. РОДНОТО И ЧУЖДОТО

Тема: „Балкански синдром“ (Станислав Стратиев)

Урок за нови знания (урок № 19, VII учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Проблематика (беседа, анализ, интерпретация).2. Композиция (беседа, анализ, интерпретация).3. Образна система (беседа, анализ, интерпретация).
Актуализиране на стари знания	Устройство на театъра и театрална условност. Композиция на драматическата творба (действия и сцени). Драматически образ.

Нови знания	Проблемите за обектите, стилистиката и съдбата на театралното изкуство и за механизмите на властта. Колажна структура на Стратиевата комедия. Заличаване на условната граница между залата и сцената. Типизиране на героите, липса на психологическа плътност.
Самостоятелна работа	Изработване на проекти за сценография на пиесата „Балкански синдром“. Анализ на критически тези („Гласът на критиката“).
Ресурси	Учебник, заглавия от препоръчителната библиография, интернет източници
Методология	Беседа, анализ, интерпретация, самостоятелна работа

I. РОДНОТО И ЧУЖДОТО

Тема: Родното и чуждото

Урок за обобщение (урок № 20, VII учебна седмица)

Структура на урока	1. Родното като минало и актуална реалност (беседа, синтез). 2. Идентичност и етнокултура (беседа, синтез). 3. Силите, които удържат целостта на родния свят (беседа, синтез). 4. Внушението за необходимостта от постоянно преосмисляне на стойностите (беседа, синтез).
Затвърдяване на нови знания	Представата за своето като относително непроменлива нравствена същност („Железният светилник“) и като динамично и изменчиво, неподдаващо се на еднозначни морални оценки („Бай Ганьо журналист“, „Балкански синдром“). Представата за родното като воля да се устои на историческите превратности и умение да се актуализират основанията, които скрепват общността („Железният светилник“); като деформация на европейското („Бай Ганьо журналист“) и като непрестанен отказ от утвърдените форми за самоизразяване и самоосмисляне („Балкански синдром“).
Самостоятелна работа	Систематизиране на познанията. Попълване на таблицата за обобщение към тематичния дял „Родното и чуждото“ (урок за преговор и обобщение).
Ресурси	Учебник
Методология	Беседа, съпоставителен анализ, синтез

Тема: Структурни елементи на есе

Урок за упражнения и изграждане на комуникативни компетентности

(урок № 22, VIII учебна седмица)

Структура на урока	1. Есето като вид аргументативен текст (лекционна форма, беседа). 2. Композиционни варианти на аргументативно есе (лекционна форма, беседа). 3. Теза на аргументативно есе – функции и начини на създаване (лекционна форма, беседа, упражнение). 4. Видове подстъп към зададената тема (лекционна форма, беседа). 5. Видове аргументация в есеистичния текст – функции и начини на създаване (лекционна форма, беседа). 6. Заключение на аргументативно есе – функции и начини на създаване (лекционна форма, беседа).
---------------------------	--

Актуализиране на стари знания	Художествен текст, интерпретация, формулиране на теза и аргументи.
Нови знания	Многозначност на художествения текст. Аналитичност и асоциативност в есето. Актуализация на интерпретираната проблематика.
Самостоятелна работа	Формулиране на основна теза за есе по зададен проблем върху изучаваните художествени текстове. Създаване на аргументи към формулираната основна теза за есе. Формулиране на изводи като резултат от изработените структурни елементи.
Ресурси	Учебник
Методология	Лекционна форма, беседа, дискусия, писмено упражнение

РОДНОТО И ЧУЖДОТО

Таблица за преговор (в непълнен вид таблицата е публикувана в учебника в урока за преговор и обобщение на този раздел)

Заглавие и автор	„Железният светилник“ (Д. Талев)	„Бай Ганьо журналист“ (А. Константинов)	„Балкански синдром“ (Ст. Стратиев)
Контекст	Идеологизацията на обществения и художествения живот; романовата „вълна“ от 50-те и 60-те години на XX век	Политизирането на печата през 80-те и 90-те години на XIX век; журналистическият конформизъм	Необходимостта от нов обществен проект, усетена през 80-те години на XX век; българската драматургия от 70-те и 80-те години на XX век
Жанр	Роман	Очерк, разказ	Комедия
Централни образи	Стоян Глаушев, Султана, Лазар Глаушев, Климент Бенков, Рафе Клинче	Бай Ганьо, Данко Хаирсъзина, Гуньо Адвокатина, Гочоолу, Дочоолу	Директорът на театъра, Бай Цончо, Сватанакът, Кумът
Тематика	Индивид и общност, безвремие и история; етническото като основа на специфична етика, култура и светоглед	Актуалните измерения на родното и чуждото; структурирането на публичната сфера	Кичът в обществения и частния живот, подмяната на реалността с нейна имитация
Проблематика	Промяната на представата за своето и чуждото в досега помежду им; факторите, които съхраняват, и факторите, които променят родния свят	Връзката между етнокултурния идентитет и формите на общостен живот; властта и отговорността на медиите	Обектите, стилистиката и бъдещето на театралното изкуство; механизмите на властта

ТЕСТ ВЪРХУ РАЗДЕЛА „РОДНОТО И ЧУЖДОТО“

1. Посочете две характеристики на жанра роман в творбата на Талев.

2. Коя от следните героини е наречена „хаджи Серафимова внука“ („Железният светилник“)?

- А) Божана
- Б) Султана
- В) Ния
- Г) Катерина

3. Кой герой не е от романа „Железният светилник“?

- А) Аврам Немтур
- Б) Гуньо Адвокатина
- В) Стоян Глаушев
- Г) Климент Бенков

4. Посочете НЕВЕРНИЯ отговор.

Романът „Железният светилник“...

- А) утвърждава официалната идеология от началото на 50-те години на XX век
- Б) изразява интерес към историческите и социалните причини, които формират човека
- В) представя носталгично-утопичен модел на българското
- Г) чрез персонажите дава човешко лице на социално-етическите сблъсъци

5. Посочете НЕВЕРНИЯ отговор.

В романа „Железният светилник“...

- А) времето и пространството изразяват светогледа на общността
- Б) общността постепенно започва да възприема времето като линейно
- В) градското пространство в Преспа се структурира едновременно със социалното
- Г) времето и пространството нямат метафорични значения

6. Запишете две действия на Султана („Железният светилник“), които доказват, че тя помага на своя съпруг да спечели уважението на съгражданите ѝ.

7. Какви тропи се съдържат в изречението *Като се върна от плевнята, той беше пламнал от смущение, от детинска радост и сякаш беше нов някакъв човек* („Железният светилник“)?

- А) метонимия и сравнение
- Б) метафора и метонимия
- В) метафора и сравнение
- Г) метонимия и метафора

8. В разказа „Бай Ганьо журналист“...

- А) понятията *родно* и *чуждо* имат етнически смисъл
- Б) се поставя въпросът кой създава и управлява общественото мнение
- В) се утвърждава, че байганьовското е вътрешно присъщо на родното
- Г) примитивните представи за журналистика у нас се обясняват с чуждо влияние

9. Със свои думи посочете две схващания на главния герой в разказа „Бай Ганьо журналист“, които го характеризират като конформист.

10. Кое от следните изказвания не принадлежи на Бай Ганьо?

- А) *Че голям мурафет ли е един вестник да се издава?*
- Б) *Нали е работа да омаскарим тогоз-оногоз.*
- В) *Европейци сме ний, ама все не сме дотам!*
- Г) *Какво ще седнем сега да се лигавим с разни философии.*

11. Чрез кои от посочените средства е изграден образът на главния герой в разказа „Бай Ганьо журналист“?

- А) пряка характеристика, портрет, реч
- Б) биография, действия, реч
- В) отношения с други герои, портрет, реч
- Г) отношения с други герои, действия, реч

12. Посочете НЕВЕРНИЯ отговор.

Във финала на разказа „Бай Ганьо журналист“ повествователят търси прошка от главния герой, защото смята, че...

- А) го е изобразил донякъде пристрастно
- Б) неговите сподвижници имат по-голяма вина
- В) деморализацията се дължи и на гражданската пасивност
- Г) той може да се промени

13. Посочете НЕВЕРНИЯ отговор.

Думите *твоят дух лети*, отправени от повествователя към Бай Ганьо, съдържат ирония, защото...

- А) преувеличават недостатъците на героя
- Б) загатват духовния потенциал на героя
- В) представят образно амбициите на героя
- Г) назовават бездуховността на героя

14. Кое от изброените НЕ е налично в комедията „Балкански синдром“ от Ст. Стратиев?

- А) исторически сюжет
- Б) типизирани герои
- В) публицистично звучене
- Г) разрушаване на театралната условност

15. Какво изразява заглавието на комедията „Балкански синдром“?

- А) Балканското е аномалия в същността си.
- Б) Балканското има комплексен характер.
- В) „Балканско“ и „родно“ са антоними.
- Г) „Балканско“ е синоним на невъздържаност.

16. Кой от изброените проблеми НЕ е поставен в комедията „Балкански синдром“?

- А) отношенията между балканските държави
- Б) връзката между всекидневието и изкуството
- В) обектите на театралното изкуство
- Г) изкуството в съвременния свят

17. Запишете наименованието на тропа, който се съдържа в думите *къщата му пълна, ама главата му празна* („Балкански синдром“).

18. Кое е характерно и за трите текста, включени в раздела „Родното и чуждото“?

- А) Търсят национално специфичното във формите на общностен живот.
- Б) Представят родното чрез колаж и оспорват негови традиционни образи.
- В) Интерпретират времето и пространството като израз на определен светоглед.
- Г) Поставят проблема за журналистическата етика, за отговорността на медиите.

19. Свържете буквите със съответните цифри.

А) <i>По това ще ни познават хората некога, ще ни знаят...</i>	1. Лазар Глаушев
Б) <i>Обаче и аз съм човек. И на мене ми се иска да направя нещо, което е забранено от закона.</i>	2. Бай Ганьо
В) <i>Искам да бъда свободен... Да науча и другите да бъдат свободни.</i>	3. Рафаил Клинче
Г) <i>Аз мисля сега засега да я караме с правителството...[...] Па сетне, като подушим, че им се разклатят краката, да им ритнем едно текме и с новите пак на власт, а?</i>	4. Бяла врана

20. Формулирайте теза за интерпретативно съчинение или есе (по избор) на тема: „Колажният образ на родното в комедията „Балкански синдром“ от Станислав Стратиев“.

Отговори на теста върху раздела „Родното и чуждото“

1.	Например: многогласие, несъответствие между героя и социалната му роля, изобразяване на света в развитие	2 т.
2.	Б	1 т.
3.	Б	1 т.
4.	А	1 т.
5.	Г	1 т.
6.	След като приема в дома си Стоян, Султана го изпраща в общината да даде обяснения за тяхното съжителство. По-късно го подтиква да отвори своя работилница и да отстоява правото си пред останалите занаятчии.	2 т.
7.	В	1 т.
8.	Б	1 т.
9.	Например: Смята, че журналистиката трябва да очерня; че гледната точка на вестника винаги трябва да съвпада с тази на управляващите и силните на деня, тоест че вестникът не може да има независима политическа ориентация. Убеден е, че журналистическите статии трябва да съдържат утвърдени езикови клишета.	2 т.
10.	В	1 т.
11.	Г	1 т.
12.	Б	1 т.
13.	Г	1 т.
14.	А	1 т.
15.	Б	1 т.
16.	А	1 т.
17.	антитеза	1 т.
18.	А	1 т.
19.	А – 3, Б – 4, В – 1, Г – 2	4 т.
20.	Теза	5 т.
	Всичко:	30 т.

Скала за оценяване

29 т. – 30 т.	Отличен 6
27 т. – 28 т.	Отличен 5,75
25 т. – 26 т.	Отличен 5,50
23 т. – 24 т.	Мн. добър 5,25
21 т. – 22 т.	Мн. добър 5,00
19 т. – 20 т.	Мн. добър 4,75
17 т. – 18 т.	Мн. добър 4,50
15 т. – 16 т.	Добър 4,25
13 т. – 14 т.	Добър 4,00
11 т. – 12 т.	Добър 3,75
9 т. – 10 т.	Среден 3,50
7 т. – 8 т.	Среден 3,00
0 т. – 6 т.	Слаб 2

II. МИНАЛОТО И ПАМЕТТА

Тема: „Паисий“ (Иван Вазов)

Урок за нови знания (урок №25, IX учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Кратко въведение в темата за миналото и паметта (лекционна форма, беседа).2. Подходи към темата за миналото и паметта в текстовете, включени в раздела (лекционна форма, беседа).3. Биографични данни и характеристика на контекста, в който възниква творбата – изразяване на българската народностна същност като <i>отворена</i>; опит да се очертае ценностен модел, чрез който следосвобожденският човек да познае и разбере себе си (лекционна форма, беседа; биографично есе за автора, „Контекст“).4. Въпроси, подготвящи актуализирането на налични знания – библейският мит за Сътворението; жанрът ода, одата „Левски“ (беседа, „Преди да прочетем“).
Актуализиране на стари знания	Библия и литература. Българско възраждане, „История славянобългарска“. Лирика и лиро-епически жанрове, ода. Лиро-епическият цикъл „Епопея на забравените“. Литературната творба и социокултурен контекст.
Нови знания	„Историзиране“ на паметта – превръщане на преживяното в разказ, чрез който общността може да се идентифицира. Връзка между текстовете в раздела и социокултурния контекст, в който възниква всеки от тях. Интерпретация на проблема за паметта чрез противопоставянето памет – безпаметство (Вазов), чрез настояването за историография, изразяваща множество гледни точки (Вапцаров) и чрез съпоставянето на човешкия начин да се помни с този на природата (Радичков).
Самостоятелна работа	Аналитично четене с оглед на въпросите за обществения контекст, в който е създаден цикълът „Епопея на забравените“, библейският мит за Сътворението и жанра ода („Подстъпи към текста“).
Ресурси	Учебник
Методология	Лекционна форма, беседа

II. МИНАЛОТО И ПАМЕТТА

Тема: „Паисий“ (Иван Вазов)

Урок за нови знания (урок № 26, IX учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Жанр на творбата (беседа, анализ, интерпретация).2. Заглавие и епиграф (анализ, интерпретация).3. Композиционни особености (анализ, интерпретация).4. Тематика (беседа, анализ, интерпретация).5. Проблематика (беседа, анализ, интерпретация).6. Библейско и романтическо в поетиката на одата „Паисий“ (беседа, анализ, интерпретация).
---------------------------	---

Актуализиране на стари знания	<p>Контрастът като стилистична фигура.</p> <p>Контрастът в художествената система на Романтизма.</p> <p>Функции на паратекстовите елементи заглавие и епиграф.</p>
Нови знания	<p>Контраст между одухотворената действеност на предците и безпросветната пасивност на потомците, чрез който у отделния човек се пробужда усещане, че целостта на националното историческо битие зависи и от него.</p> <p>Съчетаване на епическо и лирическо начало.</p> <p>Заглавието и Вазовата нагласа „да се мисли историята в собствени имена“ (И. Пелева).</p> <p>Контрастът като композиционен принцип.</p> <p>Темите за паметта, приемствеността в историческия живот на един народ, познанието и самопознанието.</p> <p>Проблемите за безпаметството, истинното самопознание, историческата зрелост на българския народ и ролята на българското в културно-историческия генезис на Европа и европейското.</p>
Самостоятелна работа	<p>Аналитично четене с оглед на въпросите за едновременната насоченост на художественото време в творбата към миналото и към бъдещето и с оглед на твърдението, че „изкуството е акт на освобождаване“ (Ортега-и-Гасет) („Упражнения – въпроси и задачи“).</p> <p>Анализ на критически тези („Гласът на критиката“).</p>
Ресурси	Учебник
Методология	Лекционна форма, беседа, анализ, интерпретация

II. МИНАЛОТО И ПАМЕТТА

Тема: „История“ (Никола Вапцаров)

Урок за нови знания (урок №28, X учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Биографични данни и характеристика на контекста, в който възниква творбата – личността на Вапцаров като резултат на семейната среда, времето и традицията; ценностният срив в периода между двете световни войни; хуманистичният и екзистенциалният аспект на обществените конфликти и техният образ във вътрешния свят на човека (лекционна форма, беседа). 2. Въпроси, активиращи налични знания („Преди да прочетем“). 3. Жанр (беседа, анализ, интерпретация). 4. Заглавие на творбата. 5. Композиция. 6. Тематика. 7. Проблематика.
Актуализиране на стари знания	<p>Българската литература между двете световни войни (светогледни идеи, автори, поетики).</p> <p>Гео-Милевият призив за оварваряване на поезията.</p> <p>Диалогичната форма на Вапцаровата лирика.</p>

Нови знания	<p>Съчетаване на лирическо и епическо начало във Вапцаровото стихотворение „История“; жанрово-стиловите характеристики на творбата – белязани от реторическия контекст на епохата (поетическото слово едновременно като отглас и противоположност на пропагандната реч).</p> <p>Заглавие – диалогичен и полемичен потенциал, антитеза между външна и вътрешна събитийност.</p> <p>Антитезата, диалогът и полемиката като композиционни похвати. Темите за образите на живота, създавани от изкуството и науката, за поетическата форма и ролята, която играе изкуството на словото в модерния свят.</p> <p>Проблемите за субекта и съдържанието на историята.</p> <p>Адресантът и адресатът на творбата.</p>
Самостоятелна работа	<p>Аналитичен прочит с оглед на въпросите за междутекстовата свързаност, която може да бъде конструирана при съпоставителния прочит на Вазовата ода „Паисий“ и Вапцаровото стихотворение „История“.</p> <p>Анализ на критически тези („Гласът на критиката“).</p>
Ресурси	Учебник
Методология	Лекционна форма, беседа, анализ, интерпретация

II. МИНАЛОТО И ПАМЕТТА

Тема: Миналото и паметта в поемата „Паисий“ от Ив. Вазов и в стихотворението „История“ от Н. Вапцаров
Урок за упражнение (урок № 31, XI учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обвързване на художествения свят с митологични сюжети и представи (беседа, анализ, интерпретация). 2. Заглавията на двете творби като израз на два различни възгледа за историята 3. Антитезата и полемиката като смислово-композиционни похвати. 4. Монологичност и диалогичност във Вазовия и Вапцаровия текст. 5. Идеологията на Просвещението и Романтизма във Вазовата ода и идеята за културата като синтез на противоположности. 6. Вапцаровото разбиране, че животът и човекът могат да бъдат разбрани чрез взирание в обикновеното.
Упражнение върху новопридобити знания	<p>Митът като възможност регионалното да се представи като универсално и общозначимо.</p> <p>Персоналистичното (Вазов) и колективистичното (Вапцаров) разбиране за историческите процеси, изразени в заглавията на двете творби.</p> <p>Етническите (Вазов) и социалните (Вапцаров) измерения на антитезата <i>ние – те</i>.</p> <p>Монологът на Паисий и търсеният диалог със сънародниците; въпросите, които Вапцаровото лирическо ние отправя към историята</p> <p>Вазовата представа за националната култура като синтез на свое и чуждо, минало и настояще и др.</p> <p>Вапцаровата идея, че чрез вглеждане в обикновеното може да се постигне прозрение за битийните закономерности.</p>
Самостоятелна работа	Създаване на интерпретативно съчинение или есе по посочените в уроците за упражнение теми.

Ресурси	Учебник, текстове от препоръчителната библиография
Методология	Беседа, съпоставителен анализ, синтез

Тема: Теза в интерпретативно съчинение
Урок за упражнения и създаване на комуникативни компетентности
(урок № 32, XI учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Функции на тезата в интерпретативно съчинение (лекционна форма, беседа). 2. Характеристики на тезата в интерпретативно съчинение (лекционна форма, беседа). 3. Изработване на теза за интерпретативно съчинение (лекционна форма, беседа, упражнение). 4. Характерни недостатъци на тезата за интерпретативно съчинение (лекционна форма, беседа, упражнение).
Актуализиране на стари знания	<p>Интерпретация на художествен текст.</p> <p>Интерпретативното съчинение като вид аргументативен текст.</p> <p>Структурни елементи на интерпретативното съчинение.</p>
Нови знания	<p>Тезата като съвкупност от основните твърдения по поставения проблем.</p> <p>Адекватност, лаконичност и аналитичност – основни характеристики на тезата за интерпретативно съчинение.</p>
Самостоятелна работа	<p>Формулиране на основна теза за интерпретативно съчинение по зададен проблем върху изучаваните художествени текстове чрез осъществяване на следните дейности:</p> <ol style="list-style-type: none"> а) обмисляне на поставения проблем; б) подбор на текстовите елементи, върху които ще се формулират твърдения; в) формулиране на твърдения; г) преценка и редактиране на формулираните твърдения с оглед на подобряване на тяхната адекватност, лаконичност и аналитичност; д) създаване на окончателен вариант на тезата.
Ресурси	Учебник
Методология	Лекционна форма, беседа, дискусия, писмено упражнение

II. МИНАЛОТО И ПАМЕТА

Тема: „Ноев ковчег“ (Йордан Радичков)
Урок за нови знания (урок № 37, XIII учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Представяне на фигурата на Йордан Радичков, което се опира на изученото в X клас. Очертаване на основните тенденции в неговото творческо развитие: обръща се внимание на това, че както „Нежната спирала“, така и „Ноев ковчег“ са характерни за по-късния Радичков. Посочва се с какво авторът обогатява и променя традицията на разказването в българската литература (лекционна форма, въведение). 2. Набелязва се съдържанието на произведението. Задават се въпроси, свързани с едно първоначално равнище на разбиране. Отделят се като фокус от целостта на „Ноев ковчег“ онези произведения, с които ще се работи непосредствено – на първо място „Къринското ханче подир залавянето на българския апостол“. (лекционна форма, беседа).
---------------------------	--

	<p>3. Очертават се различни възможни подстъпи към произведението. За тази цел се представят жанровите особености на „Ноев ковчег“ – роман, съставен от относително самостоятелни разкази. Поставят се въпроси, които насочват към жанровата проблематика на произведението. Набелязват се други възможни подстъпи като първоначален ключ към разбирането на произведението, например библейската история за потопа (лекционна форма, беседа).</p> <p>4. Открояване на начина, по който разказва Радичков в „Ноев ковчег“. Характеризиране на повествователната гледна точка, определяне на художественото време и място; извеждане на ролята на асоциативните връзки. Представяне на персонажите – обръщане на внимание на това, че в някои от разказите на книгата персонажите са ясно открити, а в други са само проекции в съзнанието на повествователя. Очертаване на мястото на Радичковото разказване в българската словесна традиция (лекционна форма).</p> <p>5. Открояване на основни тематични ядра в „Ноев ковчег“ (триума на живота; значението на творчеството в живота; паметта на природата; неуспешните опити да се слепят парчетата на света и т.н.). Посочване на мястото и ролята на проблема за миналото и паметта в тематичната цялост на произведението. Разговор за актуалната валидност на темите (лекционна форма, беседа).</p>
Актуализиране на стари знания	Радичковото повествование, познато от „Нежната спирала“. Жанрови характеристики на разказа.
Нови знания	Жанрови и повествователни трансформации в творчеството на Радичков. Интерпретативната трансформация на фолклорни и библейски мотиви. Вариативното и динамично отношение между разказ и роман. Чувствително видоизменение на познати идеи и проблеми, например представата за творчеството като ковчегостроене.
Самостоятелна работа	Предварителен прочит на произведението „Ноев ковчег“.
Ресурси	Учебник; книгата „Ноев ковчег“ (Й. Радичков)
Методология	Лекция, беседа

II. МИНАЛОТО И ПАМЕТТА

Тема: „Ноев ковчег“ (Йордан Радичков)

Урок за нови знания (урок № 38, XIII учебна седмица)

Структура на урока	<p>1. Припомняне на начина, по който „Ноев ковчег“ интерпретира фолклорни и библейски мотиви. Припомняне и обобщаване на значението на понятието <i>мит</i>. Щрихиране на основанията и традицията за това разказът за миналото да се разбира също като мит (беседа).</p> <p>2. Наблюдаване на „Къкринското ханче подир залавянето на българския апостол“ в контекста на художественото усвояване на образа на Васил Левски. Въвеждане в текста на разказа. Въпроси за разбиране на произведението. Припомняне на други произведения с персонаж. Поставяне на въпроса присъства ли тук Апостола като персонаж (лекционна форма, беседа).</p> <p>3. Характеризиране на повествователните особености на разказа. Въпроси за това от каква позиция разказва повествователят, с какво се обяснява неговата несигурност, защо набелязва различни възможности (варианти) на случващото се, с какво изненадва Радичковата версия и т.н. (лекционна форма, беседа).</p> <p>4. Определяне на повествователния хронотоп. Въпроси за това защо фокус в разказа е мястото, а не персонаж или персонажи; за ролята на следата и отпечатъка; за ролята на снега като нетраен, но запазващ следи, и т.н. (лекционна форма, беседа).</p>
---------------------------	--

	5. Набелязване на изводи за формирането на историческото познание като митологичен разказ. Очертаване на мястото на спомена като решаващ фактор за процеса на митологизиране. Открояване на връзките между личен и колективен спомен. Разговор за това по какъв начин се стабилизира колективната памет – за ролята на паметниците, празниците, възпоменанията, за съхраняването на идеите и пренасянето им във времето (лекционна форма).
Актуализиране на стари знания	Припомняне на произведения като „Обесването на Васил Левски“ (Ботев) и „Апостолът в премеждие“ (Вазов).
Нови знания	Знанието за историята като конструкт. Обмяната на значения и внушения между историческия, митологическия и художествения разказ. Запознаване с авторефлектиращата поетика на Радичков, която се самонаблюдава и се отнася скептично към собствените си основания.
Самостоятелна работа	Предварителен прочит на произведението „Къкринското ханче подир залавянето на българския апостол“.
Ресурси	Учебник; книгата „Ноев ковчег“ (Й. Радичков)
Методология	Лекция, беседа

II. МИНАЛОТО И ПАМЕТТА

Тема: Миналото и паметта

Урок за обобщение (урок № 40, XIV учебна седмица)

Структура на урока	1. Идеологизиране и деидеологизиране на паметта (беседа, синтез). 2. Вглеждането в миналото като опит да се прозрат историческите перспективи на дадена човешка общност – етнокултурна, социална, регионална (беседа, синтез).
Затвърдяване на нови знания	Определено разбиране за миналото се утвърждава като ценностен образец (Вазов, Вапцаров); проблематизиране на утвърдените представи за историческите събития и личности (Радичков). Насърчаване на етнокултурната общност да преоткрие собствените си ценности („Паисий“). Безпокойството на социалната общност да не се заличи споменът за преживените от нея страдания („История“). Регионалната общност – възплъщение на природните механизми на паметта (Радичков).
Самостоятелна работа	Систематизиране на познанията. Попълване на таблицата за обобщение към тематичния дял „Миналото и паметта“ (урок за преговор и обобщение).
Ресурси	Учебник
Методология	Беседа, съпоставителен анализ, синтез

МИНАЛОТО И ПАМЕТТА

Таблица за преговор (в непълнен вид таблицата е публикувана в учебника в урока за преговор и обобщение на този раздел)

Заглавие и автор	„Паисий“ (И. Вазов)	„История“ (Н. Вапцаров)	„Ноев ковчег“ (Й. Радичков)
Контекст	Контраст между прагматизма на следосвобожденската епоха и възрожденския идеализъм; разочарование и носталгия по миналото	Ценностният срыв, възникнал в периода между двете световни войни (1918 – 1939); идеологически манипулации на Вапцаровите текстове	Обществените очаквания за промяна през 80-те години на XX век; първите прояви на гражданско недоволство, предизвикани от екологични кризи
Жанр	Ода, поема	Лиро-епически текст	Роман, съставен от относително самостоятелни разкази
Централни образи	Светогорският монах Паисий Хилендарски	Анонимните хора от социалните низини	Исторически фигури от миналото (Мао Дзедун, Левски, Ем. Станев); библейски и митични образи (Господ, дяволът, Каин, Авел); множество животни
Тематика	Приемствеността в историческия живот на българския народ; познанието и самопознанието	Отношението между житейско, естетическо и научно познание; поетическата форма; ролята на поезията в модерния свят	Неустойчивото и нетрайното, отхвърленото от живота; писането като убежище на аза: творческото съзнание като съсъд за крехкото, неустойчивото и незабележимото
Проблематика	Безпаметството; истинното самопознание; осмислянето на историческия опит	Създателите на историята и нейното действително съдържание	Частичната способност на науките и историята да внесат порядък и рационалност; механизмите на народната памет; природата и паметта

ТЕСТ ВЪРХУ РАЗДЕЛА „МИНАЛОТО И ПАМЕТТА“

1. Посочете две характеристики на жанра ода във Вазовата творба „Паисий“.

2. Посочете НЕВЕРНИЯ отговор.

Цикълът „Епопея на забравените“...

- А) е публикуван през 80-те години на XIX век
- Б) изобразява личности и събития от епохата на Възраждането
- В) е съставен от единайсет лиро-епически творби
- Г) изразява непряко Вазовия упрек към съвременността

3. Посочете НЕВЕРНИЯ отговор.

Заглавието „Паисий“ изразява убеждението, че...

- А) възловите моменти в историята се проявяват чрез конкретни лица
- Б) изключителната личност изразява стремежите на своята епоха
- В) историческата необходимост се осъществява чрез необикновени личности
- Г) Паисий има най-значителен принос в Българското възраждане

4. Думите на Паисий „Тя е откровение, божа благодат/младий прави мъдър, а стария – млад“ се отнасят за:

- А) написаната от него книга
- Б) Христовата вяра
- В) изстраданата истина
- Г) славянската писменост

5. Кой от посочените български владетели не е споменат в монолога на Паисий?

- А) Борис I
- Б) Калоян
- В) Симеон
- Г) Самуил

6. Запишете две от делата на българските средновековни владетели, изтъкнати от Паисий.

7. Какви тропи и фигури се съдържат в откъса:

*един монах тъмен, непознат и бледен
пред лампа жумеща пишеше наведен*

- А) инверсия и градация
- Б) инверсия и анафора
- В) антитеза и анафора
- Г) антитеза и градация

8. Посочете НЕВЕРНИЯ отговор.

Поезията на Н. Вапцаров...

- А) е смислово свързана с определени творби на Ботев и Яворов
- Б) превръща завода и машината в символи на нов социален ред
- В) изразява ценностния срыв в периода между двете световни войни
- Г) представя естетическите идеи на българския символизъм

9. Със свои думи посочете две от противопоставянията в стихотворението „История“ от Н. Вапцаров.

10. Кой цитат е от стихотворението „История“?

- А) *От днеска нататък българският род
история има и става народ!*
- Б) *че и ний сме дали нещо на светът
и на вси Словене книга да четът*
- В) *Четете да знаете, що в стари години
по тез земи славни вършили деди ни*
- Г) *и нашта мъка ненаписана
сама в пространството ще скита*

11. Стихотворението „История“...

- А) утвърждава, че разказът за миналото трябва да бъде обективен
- Б) изтъква, че поезията трябва да представя и непоетичното в живота
- В) утвърждава, че бъдещето на нацията зависи от нейните достойнства
- Г) изразява преклонение пред творческата индивидуалност

12. Стихотворението „История“ утвърждава, че общността между хората е...

- А) преди всичко социално явление
- Б) единение на индивидуалните съзнания
- В) безусловна историческа даденост
- Г) невъзможна в съвременния свят

13. Думите „простата човешка драма“ от Вапцаровото стихотворение „История“ означават:

- А) напрегнатата обществена ситуация
- Б) вид драматическа творба с несложен сюжет
- В) изпитанията на обикновените хора
- Г) естественият сблъсък между поколенията

14. Посочете НЕВЕРНИЯ отговор.

В „Ноев ковчег“ особеностите на романовия жанр се откриват в...

- А) единната настройка на повествователя
- Б) една обща водеща идея
- В) честите прекъсвания на повествованието
- Г) общите или сходни образи и мотиви

15. Кое от изброените отношения НЕ се проблематизира в романа „Ноев ковчег“?

- А) природа и памет
- Б) колективно минало и индивидуално съзнание
- В) историческо знание и митологични стереотипи
- Г) държава и родина

16. Образът на Ноевия ковчег в едноименния роман на Й. Радичков е метафора за...

- А) съзнанието на твореца, където се събират остатъци от живота
- Б) книгите на писателя, които съдържат основните му идеи
- В) необходимостта да се изучават библейските образи в литературата
- Г) неизбежния нов потоп, предизвикан от унищожаването на природата

17. Запишете наименованието на тропа, който се съдържа в думите „Крайпътните дървета се втурваха насреща, за да препречат пътя ми...“ („Ноев ковчег“).

18. Кое твърдение е вярно и за трите творби в раздела „Миналото и паметта“?

- А) Възникват в преломни исторически моменти, когато се преразглеждат ценностите.
- Б) Противопоставят действеността на предците и пасивността на потомците.
- В) Осмислят настоящето като преход към едно желано бъдеще.
- Г) Утвърждават, че ново единство на света може да се постигне под знака на природното.

19. Свържете буквите със съответните цифри.

А) <i>Но разкажи със думи прости
на тях – на бъдещите хора... („История“)</i>	1. Съпоставяне на човешко и природно
Б) <i>и кат някой древен библейски пророк
ил на Патмос дивний пустинника строг... („Паисий“)</i>	2. Историята като самопознание
В) <i>От днеска нататък българският род
история има и става народ! („Паисий“)</i>	3. Диалог между настояще и бъдеще
Г) <i>Пулсираше равномерно и далечната
блещукаща звезда, като че бе нечие самотно,
изтръгнато в тъмнината сърце. („Ноев ковчег“)</i>	4. Митологични асоциации

20. Формулирайте теза за интерпретативно съчинение или есе (по избор) на тема: „Драмата на обикновения човек в стихотворението „История“ от Н. Вапцаров“.

Отговори на теста върху раздела „Миналото и паметта“

1.	Патетика, възвеличаване, морализаторски цели	2 т.
2.	В	1 т.
3.	Г	1 т.
4.	А	1 т.
5.	Б	1 т.
6.	Например: покръстването („Как свети Борис се покръстил в Преслава“), строителство на храмове („как е цар Асен тук храмове градил“), Хан-Крумовата победа над Никифор („как се Крум преславний с Никифора“), прогонването на угрите от Симеон („как Симеон цар угрите прогони“), книжовната дейност на Симеон („А тоя беше учен, философ велик [...] той пишеше книги, за да си почива“	2 т.
7.	А	1 т.
8.	Г	1 т.
9.	Например всекидневно – историческо; човек – история, история – поезия, научно познание – естетическо познание; образът на миналото, създаден от историографията, и действителното му съдържание	2 т.
10.	Г	1 т.
11.	Б	1 т.
12.	Б	1 т.
13.	В	1 т.
14.	В	1 т.
15.	Г	1 т.
16.	А	1 т.
17.	олицетворение	1 т.
18.	А	1 т.
19.	А – 3, Б – 4, В – 2, Г – 1	4 т.
20.	(Теза)	5 т.
	Всичко:	30 т.

Скала за оценяване

29 т. – 30 т.	Отличен 6
27 т. – 28 т.	Отличен 5,75
25 т. – 26 т.	Отличен 5,50
23 т. – 24 т.	Мн. добър 5,25
21 т. – 22 т.	Мн. добър 5,00
19 т. – 20 т.	Мн. добър 4,75
17 т. – 18 т.	Мн. добър 4,50
15 т. – 16 т.	Добър 4,25
13 т. – 14 т.	Добър 4,00
11 т. – 12 т.	Добър 3,75
15 т. – 17 т.	Добър 3,50
9 т. – 10 т.	Среден 3,25
7 т. – 8 т.	Среден 3,00
0 т. – 6 т.	Слаб 2

III. ОБЩЕСТВОТО И ВЛАСТТА

Тема: „Борба“ (Христо Ботев)

Урок за нови знания (урок № 46, XVI учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Кратко въведение в темата „Обществото и властта“ с оглед на нейната значимост за новата българска литература. Очертаване на основните посоки на интерпретацията ѝ в изучаваните творби: „Борба“ на Хр. Ботев, „Андрешко“ на Е. Пелин и „Приказка за стълбата“ на Хр. Смирненски (лекционна форма, увод в тематичния дял).2. Кратък обзор на фигурата и творчеството на Христо Ботев в историческия и социокултурния контекст на неговото време. Борбата за национално освобождение и Ботевите възгледи за обществото в национален и социален план. Връзка на идеологията на Ботев с идеите на Просвещението, Романтизма и Българското възраждане (лекционна форма, беседа, въведение в частта за Хр. Ботев, „Контекст“).3. Поставяне на въпроси, актуализиращи стари знания и въвеждащи към новите знания в урока. Тематични полета: основни ценности и цели на Българското възраждане; библейски представи, използвани полемично в творбата (беседа, „Преди да прочетем“).4. Запознаване с текста на стихотворението „Борба“ (самостоятелна работа, предварителен прочит).5. Поставяне на въпроси, свързани със съдържанието и поетиката на текста (беседа, упражнения, „Подстъпи към текста“).
Актуализиране на стари знания	Просвещение, Романтизъм, Българско възраждане. Свързване на основните идеи на тези културни епохи с Ботев и неговия творчески свят. Родови характеристики на лириката.
Нови знания	Исторически и социокултурен контекст на Ботевото творчество. Познавателно навлизане в идейния свят на стихотворението „Борба“; аналитично разглеждане на неговата поетика. Акцентиране на конкретни връзки на творбата с идеите на Просвещението, Романтизма и Възраждането.
Самостоятелна работа	Предварителен прочит на стихотворението „Борба“.
Ресурси	Учебник.
Методология	Лекция, беседа, упражнения.

Тема: „Борба“ (Христо Ботев)

Урок за нови знания (урок № 49, XVII учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Извеждане на акцентите в интерпретацията на стихотворението „Борба“. Съдържателни послания и художествена структура на текста, използвани изразни средства (акцент върху функциите на метафорите и оксимороните) (лекционна форма, беседа, „Гласовете на текста“).2. Разясняване на новите термини и понятия, свързани с разбирането на текста и интерпретацията му (беседа, „Речник на термините“).3. Въпроси и задачи върху „Борба“ (упражнения).4. Дискусия на тема: „Споделите ли разбиранията на Ботев за устройството на обществото?“
Актуализиране на стари знания	Откриване на родовите характеристики на лириката в стихотворението „Борба“. Роля на стилистичните фигури в изграждането на смисъла на творбата.

Нови знания	Смислови послания на стихотворението „Борба“ на Хр. Ботев. Ботевата интерпретация на темата за обществото и властта. Художествена структура на стихотворението и основни изразни средства, използвани в него (акцент върху употребата на метафорите и оксимороните и начина, по който те участват в изграждането на смисъла на творбата).
Самостоятелна работа	Разширяване и затвърдяване на придобитите знания, като учениците самостоятелно прочетат и конспектират материала от рубриците „Контекст“ и „Гласовете на текста“ и използват за справка „Речник на термините“. Създаване на интерпретативно съчинение на тема „Власт и общество в стихотворението „Борба“ на Христо Ботев“ („Моят глас“). Създаване на есе на тема „Свестните у нас считат за луди“ („Моят глас“). Изготвяне на презентация на тема: „От Ботев до поп музиката – тематични аналогии“ („Диалогът на музите“). По избор. Запознаване с препоръчителната библиография.
Ресурси	Учебник, текстове от препоръчителната библиография, онлайн източници
Методология	Лекция, беседа, упражнения, дискусия Самостоятелна работа: интерпретативно съчинение, есе, презентация

Тема: Аргументиране в интерпретативно съчинение
Урок за упражнения и създаване на комуникативни компетентности
(урок № 50, XVII учебна седмица)

Структура на урока	1. Интерпретативното съчинение като вид аргументативен текст (лекционна форма, беседа, упражнение). 2. Същност на аргумента (лекционна форма, беседа, упражнение). 3. Типове аргументи (лекционна форма, беседа, упражнение). 4. Формулиране на аргумент (лекционна форма, беседа, упражнение).
Актуализиране на стари знания	Интерпретация на художествен текст. Аргумент – функции и начини на представяне.
Нови знания	Необходимост от аргументиране. Връзка между теза и аргументи. Техники за изграждане на аргументация в интерпретативно съчинение.
Самостоятелна работа	Формулиране на аргумент към тезата за интерпретативно съчинение, създадена в урок №32 чрез осъществяване на следните дейности: а) избор на твърдение, съдържащо се в тезата, което ще се аргументира; б) формулиране на аналитични съждения, които подкрепят избраното твърдение; в) подбор на примери от текста или на критическа теза, които могат да послужат за обосноваване на избраното твърдение; г) преценка и редактиране на формулираните съждения с оглед на тяхната адекватност спрямо тезата и убедителна сила; д) оформяне на аргумента в окончателния му вид.
Ресурси	Учебник
Методология	Лекционна форма, беседа, дискусия, писмено упражнение

Тема: Аргументиране в есе
Урок № 52, XVIII учебна седмица

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Припомняне на значението на аргументацията в различни речеве и комуникативни ситуации, както и в писмената реч. Отбелязване на типологията на индуктивните и дедуктивните подходи в аргументирането. Открояване на вариативността на възможните позиции в есето и свързаните с тях алтернативни пътища на аргументиране (лекция). 2. Разговор за начините на аргументиране в есето. Създаване на представа за типовете логическа последователност при излагането на аргументи (индукция – дедукция). Поставяне на проблема за значението на подреждането/композирането на аргументите в есето. Обсъждане на въпросите как и до каква степен есето може да нарушава логическите последователности на аргументиране (лекция, беседа). 3. Поставяне на проблема за субективността в плана на аргументиране. Обсъждане на това по какъв начин индивидуалната гледна точка може да променя и насочва аргументите в есето (беседа, дискусия). 4. Съставяне на план за аргументиране на вече формулирана есеистична теза (например тази от 34-ти урок). Обсъждане на плана и на възможностите за алтернативни пътища на аргументиране (дискусия, упражнение). 5. Индивидуална работа по написване на аргументационния компонент на есе (самостоятелна работа).
Актуализиране на стари знания	Общи речеве компетентности и умения за аргументиране.
Нови знания	Знания за жанровата същност на есето и за типовете аргументиране.
Самостоятелна работа	Написване на аргументационния компонент на есе по дадена тема.
Ресурси	Учебник
Методология	Лекция, дискусия, упражнение

III. ОБЩЕСТВОТО И ВЛАСТТА

Тема: „Андрешко“ (Елин Пелин)
Урок за нови знания (урок № 55, XIX учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчеството на Елин Пелин в социокултурния контекст от края на XIX – началото на XX век. Разпадът на патриархалния свят и следосвобожденските разочарования в българското общество. Противопоставянето град – село. Разслояването на обществото на бедни и богати. Концепцията за държавата като мащеха за бедните и майка за богатите. Елин Пелин – представителен автор на темата за българското село (лекционна форма). 2. Поставяне на въпроси, актуализиращи стари знания и въвеждащи към новите знания в урока. Тематични полета: жанрът на разказа, сравнителен поглед към разказите на Ив. Вазов, Е. Пелин и Й. Йовков; характерни теми и мотиви на Елин-Пелиновото творчество („Преди да прочетем“, беседа). 3. Запознаване с текста на разказа „Андрешко“ (самостоятелна работа, предварителен прочит). 4. Поставяне на въпроси, свързани със съдържанието и поетиката на текста („Подстъпи към текста“, беседа, упражнения). 5. Извеждане на акцентите в новите познания за разказа „Андрешко“ и неговата интерпретация. Съдържателни послания и художествена структура на текста, използвани изразни средства („Гласовете на текста“, лекционна форма, беседа).
---------------------------	---

	<p>6. Разясняване на новите термини и понятия, свързани с разбирането на текста и интерпретацията му („Речник на термините“, беседа).</p> <p>7. Поставяне на въпроси и задачи върху „Андрешко“ („Въпроси и задачи“, самостоятелна работа, упражнения).</p>
Актуализиране на стари знания	<p>Темата за следосвобожденските разочарования и разрушената патриархална хармония в българската литература.</p> <p>Жанрови характеристики на разказа.</p> <p>Теми и мотиви на Елин-Пелиновото творчество; Елин Пелин и темата за българското село.</p>
Нови знания	<p>Исторически и социокултурен контекст на Елин-Пелиновото творчество.</p> <p>Разпознаване на жанровите характеристики на късия разказ в „Андрешко“.</p> <p>Аналитичен прочит на „Андрешко“: основни смислови послания и реализацията им в жанровия модел на късия разказ.</p> <p>Елин-Пелиновата интерпретация на темата за обществото и властта: държавната власт като заплаха за част от обществото (държавата мащеха); относителността на етическите категории добро и зло в несправедливо устроеното общество; драмата на селото в следосвобожденска България (противопоставянето град – село).</p>
Самостоятелна работа	<p>Прочит на „Андрешко“.</p> <p>Въпроси и задачи върху „Андрешко“.</p> <p>Разширяване и затвърдяване на придобитите знания, като учениците самостоятелно прочетат и конспектират материала от рубриците „Контекст“ и „Гласовете на текста“ и използват за справка „Речник на термините“.</p> <p>Създаване на интерпретативно съчинение на тема: „Държавата мащеха – власт и общество“ в разказа „Андрешко“ от Елин Пелин.</p> <p>Създаване на кратък филм по разказа „Андрешко“ („Диалогът на музите“). По избор.</p> <p>Запознаване с препоръчителната библиография.</p>
Ресурси	Учебник
Методология	<p>Лекция, беседа, упражнения</p> <p>Самостоятелна работа: интерпретативно съчинение, филм</p>

Тема: Темата за обществото и властта в стихотворението „Борба“ от Хр. Ботев и в разказа „Андрешко“ от Елин Пелин
Урок за упражнение (урок № 56, XIX учебна седмица)

Структура на урока	<p>1. Държавата и човекът, властта и обществото в Елин-Пелиновия разказ „Андрешко“ (дискусия).</p> <p>Как учениците преценяват поведението на Андрешко? Как те биха постъпили на негово място? Какви са задълженията и възможностите за поведение на съдия-изпълнителя в ситуацията на разказа? Откриват ли учениците аналогии между своето съвремие и сюжета на „Андрешко“?</p> <p>2. Сравнение на изхода от социалната неправда, набелязан в „Борба“, с този, посочен в „Андрешко“. Кой тип гражданско поведение учениците преценяват като по-реалистичен? А кой – като по-правилен? Защо? (дискусия).</p> <p>3. Основни конфликти и проблемите, които стоят зад тях, в Ботевото стихотворение „Борба“ и в Елин-Пелиновия разказ „Андрешко“ (беседа).</p> <p>Кратки характеристики на съответните социално-исторически периоди с доминиращите ценности и с проблемите на българското общество в конкретните условия.</p> <p>Определяне на ценностите на всяка една от „страните“ в двата текста.</p> <p>Формулиране на приликите и различията в осъзнаването на социалната несправедливост в двете произведения. Определяне на общото и различното в борбата с нея.</p>
---------------------------	---

Упражнение върху новопридобити знания	Интерпретация на темата за обществото и властта в „Борба“ на Хр. Ботев и „Андрешко“ на Е. Пелин. Проблеми, конфликти и ценности, типични за съответните социално-исторически епохи, отразени в двете творби. Морални въпроси, които двата текста поставят.
Самостоятелна работа	Създаване на есе на тема: „Добро и зло – абсолютни или относителни категории в живота на обществото?“.
Ресурси	Учебник, текстове от препоръчителната библиография, онлайн източници
Методология	Беседа, дискусия. Самостоятелна работа: есе

III. ОБЩЕСТВОТО И ВЛАСТТА

Тема: „Приказка за стълбата“ (Христо Смирненски)

Урок за нови знания (урок № 61, XXI учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кратък обзор на фигурата и творчеството на Христо Смирненски в историческия и социокултурния контекст на неговото време. Характеристики на социокултурната картина след Първата световна война. Обособяване на млада лява интелигенция. Възникване на пролетарска литература (лекционна форма, беседа, въведение в частта за Хр. Смирненски, „Контекст“). 2. Поставяне на въпроси, актуализиращи стари знания и въвеждащи към новите знания в урока. Тематика на познати текстове на Смирненски. Жанрови очаквания, които заглавието на „Приказка за стълбата“ създава (беседа, „Преди да прочетем“). 3. Запознаване с текста на „Приказка за стълбата“ (самостоятелна работа, предварителен прочит). 4. Поставяне на въпроси, свързани със съдържанието и поетиката на текста (беседа, упражнения, „Подстъпи към текста“). 5. Извеждане на акцентите в интерпретацията на „Приказка за стълбата“. Съдържателни послания и художествена структура на текста, използвани изразни средства (акцент върху алегоричното и метафоричното изразяване в текста) (лекционна форма, беседа, „Гласовете на текста“). 6. Разясняване на новите термини и понятия, свързани с разбирането на текста и интерпретацията му (беседа, „Речник на термините“).
Актуализиране на стари знания	Разказ, фейлетон, приказка, притча – жанрови специфики. Алегория – същност и функциониране на фигурата.
Нови знания	Исторически и социокултурен контекст на периода след Първата световна война и 20-те години на XX в. Олевяване в литературата. Специфичното място на идейния и поетическия свят на Смирненски в българската литература – новаторство в поетиката. Компромисът и загубата на идентичност в пътя към постигане на целите: конкретни измерения в текста и значение в общочовешки план. Осмисляне на конфликта между морал и издигане в обществото, който „Приказка за стълбата“ пресъздава.
Самостоятелна работа	Предварителен прочит на „Приказка за стълбата“. Разширяване и затвърдяване на придобитите знания, като учениците самостоятелно прочетат и конспектират материала от рубриците „Контекст“ и „Гласовете на текста“ и използват за справка „Речник на термините“. Въпроси и задачи върху „Приказка за стълбата“ (упражнения). Запознаване с препоръчителната библиография. Създаване на интерпретативно съчинение на тема: „Стълбата нагоре, която води надолу“. Създаване на собствена белетристична версия по темата на „Приказка за стълбата“.

Ресурси	Учебник, текстове от препоръчителната библиография, онлайн източници
Методология	Лекция, беседа, упражнения Самостоятелна работа: интерпретативно съчинение, разказ

III. ОБЩЕСТВОТО И ВЛАСТТА

Тема: „Обществото и властта“ (Обобщение)

Урок за обобщение и междутекстови връзки (урок № 62, XXI учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> Обществото и властта. „Борба“ на Хр. Ботев, „Андрешко“ на Е. Пелин и „Приказка за стълбата“ на Хр. Смирненски – обобщение и междутекстови връзки (лекционна форма, беседа). Сравнително разглеждане на трите текста през проблематиката на темата за обществото и властта (въпроси за обобщение и междутекстови връзки от урока за преговор и обобщение).
Затвърдяване на нови знания	<p>Идентифициране на критиката на обществения морал в съответните художествени текстове.</p> <p>Общество, устроено според „разума“, срещу пороците на властта – измерения и специфики на тези представи при Ботев („Борба“).</p> <p>Социалната несправедливост и пътищата на преодоляването ѝ – разсъждения, основани на „Андрешко“ на Елин Пелин.</p> <p>Морал, компромис и конформизъм в „Приказка за стълбата“ на Смирненски.</p> <p>Основни ценности на обществото и заплахите срещу тях в трите текста. (Междутекстови връзки между трите творби с оглед на тяхната социална ангажираност.)</p>
Самостоятелна работа	Систематизиране на познанията. Попълване на таблицата за обобщение към тематичния дял „Обществото и властта“ (урок за преговор и обобщение).
Ресурси	Учебник
Методология	Лекция, беседа, упражнения

Тема: Типове аргументи

Урок за нови знания и създаване на комуникативни компетентности

(урок № 64, XXII учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> Видове аргументативни техники (лекционна форма, беседа). Аргументиране чрез примери (лекционна форма, беседа, упражнение). Аргументиране чрез аналогия (лекционна форма, беседа, упражнение).
Актуализиране на стари знания	<p>Необходимостта да се аргументира.</p> <p>Аргумент – същност и предназначение.</p>
Нови знания	<p>Примерът като потвърждение на съждение.</p> <p>Аналогията – сходство на отношения между двойки елементи от различни области.</p>
Самостоятелна работа	Изработване на аргумент чрез пример и аналогия към тезата, формулирана в урок № 32.
Ресурси	Учебник
Методология	Лекционна форма, беседа, дискусия, писмено упражнение

Тема: Типове аргументи

Урок за нови знания и създаване на комуникативни компетентности

(урок № 67, XXIII учебна седмица)

Структура на урока	1. Видове аргументативни техники (лекционна форма, беседа). 2. Аргументиране чрез критическа теза (лекционна форма, беседа). 3. Аргументиране чрез контра теза (лекционна форма, беседа).
Актуализиране на стари знания	Необходимостта да се аргументира. Аргумент – същност и предназначение.
Нови знания	Необходимост от конкретизиране на критическата теза с оглед на твърденията, съдържащи се в тезата на интерпретативното съчинение или есето. Контратезата като начин да се индивидуализира аналитичният прочит на творбата, като се изрази становище, различно от утвърдените.
Самостоятелна работа	Създаване на аргумент чрез използване на критическа теза към тезата, формулирана в урок № 32. Създаване на контрааргумент към дадена критическа теза.
Ресурси	Учебник
Методология	Лекционна форма, беседа, дискусия, писмено упражнение

ОБЩЕСТВОТО И ВЛАСТТА

Таблица за преговор (в непълнен вид таблицата е публикувана в учебника в урока за преговор и обобщение на този раздел)

Заглавие и автор	„Борба“ Христо Ботев	„Андрешко“ Елин Пелин	„Приказка за стълбата“ Христо Смирненски
Контекст	70-те години на XIX в. Борба за национално освобождение и за по-справедлив социален ред в българското общество. (Стихотворението е свързано само със социалната проблематика на контекста.)	Край на XIX – началото на XX в. (десетилетията след Освобождението). Коренни промени в българското общество: разцвет на индустриализацията се град и упадък на патриархалното село; изострен конфликт между бедни и богати. (Разказът е фокусиран върху опозициите бедни – богати, село – град.)	Второто десетилетие на XX в. и началото на 20-те години. Националната криза след войните (Балканската, Междусъюзническата и Първата световна). Социалните бунтове в Европа и България. Изостряне на конфликта между бедни и богати. Зараждане на млада лява интелигенция и пролетарска култура. (Централна за разказа е опозицията бедни – богати.)
Жанр	Стихотворение.	Разказ.	Разказ с елементи на фейлетон (сатира, социална актуалност) и приказка (притча, алегория).

Централни образи/герои	Лирическият говорител, изразяващ Ботевата идеология. Богатите (чорбаджиите). Духовенството. Учителското съсловие. Журналистите. Народът, потискан и заблуждаван от социалната върхушка и от средите, които обслужват нейните интереси.	Андрешко (беден селянин). Съдия-изпълнителят (градски чиновник). Зад тях стоят представите съответно за онеправданите от държавната власт бедни селяни и за самата несправедлива държавна власт (държавата – „машеха“ за бедните и „майка“ за богатите).	Момъкът. Дяволът. Алегорични образи съответно на: бореца за социална справедливост (момъкът) и изкушенията на злото (дяволът).
Тематика	Нетърпимостта на свободомислещия човек към лъжата и неправдите в обществото. Социална критика на българското предосвободенско общество с ясно открояване на различните му прослойки (тема, характерна за Българското възраждане). Опозицията <i>разум – глупост</i> (връзка с идеите на Просвещението). Контрастна образност и повишена емоционалност в интерпретацията на тематиката (белези на Романтизма).	Държавата – „машеха“ за бедните селяни и „майка“, покровителка на властимащите и богатите. Социалната солидарност и човешкото съчувствие между бедните селяни. Етическият въпрос за относителността на доброто и злото.	Компромисът, самозабравянето и загубата на нравствени ценности в стремежа към издигане в обществото. Парадоксалното превръщане на бореца за социална справедливост в един от социалните потисници, срещу които се е борил.
Проблематика	Социална, етическа, философска.	Социална, етическа.	Социална, етическа.

ТЕСТ ВЪРХУ РАЗДЕЛА „ОБЩЕСТВОТО И ВЛАСТТА“

1. За какъв вид лирика са признаци следните характеристики на Ботевото стихотворение „Борба“: то е насочено към условен събеседник, споделя съкровени преживявания и възгледи?

2. Кое социално съсловие е наречено *обществен мъчител* в стихотворението „Борба“?
 - А) поповете
 - Б) учителите
 - В) богатите/чорбаджиите
 - Г) журналистите/вестникарите
3. Кой библейски персонаж е поименно назован в текста на „Борба“?
 - А) Давид
 - Б) Моисей
 - В) Авраам
 - Г) Соломон
4. Посочете НЕВЕРНИЯ отговор.
Стихотворението „Борба“...
 - А) отразява борбата за независима църква
 - Б) изразява Ботевия бунт срещу социалния ред в съвременното му
 - В) излага революционен възглед за пътя към едно справедливо устроено общество
 - Г) изразява нетърпимостта на лирическият автор към продажните духовници, учители и журналисти
5. Посочете НЕВЕРНИЯ отговор.
Стихотворението „Борба“...
 - А) не е разделено на строфи
 - Б) е разделено на осем строфи
 - В) напомня социално-политически манифест в стихове
 - Г) съдържа елегични и сатирични елементи
6. Посочете ключовата дума, която свързва Ботевия социален проект в „Борба“ с идеите на Просвещението.

7. Кой от примерите НЕ съдържа стилистичната фигура оксиморон?
 - А) *лъжи свети*
 - Б) *Свестните у нас считат за луди*
 - В) *стадо от вълци във овчи кожи*
 - Г) *тиран развратен*
8. В разказа „Андрешко“ на Елин Пелин...
 - А) е пресъздадена борбата за национално освобождение
 - Б) се излагат идеи за революционно преустройство на обществото
 - В) се пресъздава случка от живота на българското село
 - Г) е изобразен епизод от градската действителност
9. От каква мотивация е продиктувано решението на Андрешко да остави съдия-изпълнителя в блатото?

10. Кое от следните изказвания НЕ принадлежи на съдия-изпълнителя?

- А) *Карай, хей, шоп! Ще помръзнем!*
- Б) *Чакай, като че съм сбъркал пътя!*
- В) *Момче, опичай си ума, че не отговарям... Бой ще ядеш!*
- Г) *Сиромас човек – жив дявол!*

11. В по-голямата си част разказът „Андрешко“ е изграден от:

- А) разсъждения на автора
- Б) пейзаж
- В) диалог
- Г) лирически отстъпления

12. Станоя е...

- А) съпругата на Андрешко
- Б) беден съселянин на Андрешко
- В) съдия-изпълнител
- Г) заможен селянин

13. В текста на едноименния разказ Андрешко нарича *господа*:

- А) гражданите
- Б) съселяните си
- В) конете си
- Г) представителите на властта

14. Коя от репликите от началото на „Андрешко“ има свое иронично съответствие в края на разказа?

- А) *Ще стигнем рано, господине. Във видело ще стигнем.*
- Б) *Ей го селото – хе, под горичката там!*
- В) *Лукави станахте вие, селяците. Знаете само да лъжете и да хитрувате...*
- Г) *Прост народ сме ние, господине, само ни навикват.*

15. С кой жанр НЯМА близост „Приказка за стълбата“ на Хр. Смирненски?

- А) фейлетон
- Б) разказ
- В) приказка
- Г) повест

16. За какво е решен да се бори момъкът в началото на „Приказка за стълбата“?

- А) за избавяне на бедните от угнетеното им положение
- Б) за равноправие на града и селото
- В) за просвещение на българското общество
- Г) за равни права на различните етноси

17. Запишете наименованието на тропа, който представлява „стълбата“ в „Приказка за стълбата“.

18. Кое е общото в тематиката на трите текста, включени в раздела „Обществото и властта“?

- А) Представят универсални проблеми на човечеството.
- Б) Критикуват устройството на обществото в съвремението на автора.
- В) Представяват алегорични интерпретации на социални проблеми.
- Г) Възхваляват щастливия живот на поданиците на една свършена държава.

19. Свържете буквите със съответните цифри.

А) *Ще викнем ние: „Хляб или свинец!“*

Б) *Като прехвърлим оня баир, ниския, и то, кажи-речи, сме стигнали.*

В) *Аз съм плебей по рождение и всички дрипльовци са мои братя.*

Г) *Аз ще ти дам в замяна златно сърце и нова памет!*

1. Момъкът („Приказка за стълбата“)

2. Дяволът („Приказка за стълбата“)

3. Андрешко („Андрешко“)

4. Лирическият аз („Борба“)

20. Формулирайте теза за есе на тема: „Държавата – майка за едни, мащеха за други“.

Отговори на теста върху раздела „Обществото и властта“

1.	Изповедна лирика	2 т.
2.	В	1 т.
3.	Г	1 т.
4.	А	1 т.
5.	Б	1 т.
6.	Разум	2 т.
7.	Г	1 т.
8.	В	1 т.
9.	Например: От солидарност към неговия беден съселанин. / От разбиране и съчувствие към Станоя.	2 т.
10.	Б	1 т.
11.	В	1 т.
12.	Б	1 т.
13.	В	1 т.
14.	А	1 т.
15.	Г	1 т.
16.	А	1 т.
17.	Алегория	1 т.
18.	Б	1 т.
19.	А – 4, Б – 3, В – 1, Г – 2	4 т.
20.	Теза	5 т.
	Всичко:	30 т.

Скала за оценяване

29 т. – 30 т.	Отличен 6
27 т. – 28 т.	Отличен 5,75
25 т. – 26 т.	Отличен 5,50
23 т. – 24 т.	Мн. добър 5,25
21 т. – 22 т.	Мн. добър 5,00
19 т. – 20 т.	Мн. добър 4,75
17 т. – 18 т.	Мн. добър 4,50
15 т. – 16 т.	Добър 4,25
13 т. – 14 т.	Добър 4,00
11 т. – 12 т.	Добър 3,75
9 т. – 10 т.	Среден 3,50
7 т. – 8 т.	Среден 3,00
0 т. – 6 т.	Слаб 2

IV. ЖИВОТЪТ И СМЪРТТА

Тема: „До моето първо либе“ (Христо Ботев)

Урок за нови знания (урок № 68, XXIII учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Припомняне на мястото на фигурата на Христо Ботев в българската литературна традиция. Въпроси за централните теми и мотиви в Ботевата поезия и за въздействието на тази поезия след Освобождението (беседа).2. Припомняне на основните характеристики на лирическата творба. Въпроси за това как се чете и разбира лирическата творба. Въпроси за това кой говори в лирическата творба и каква роля има адресатът, към който се обръща лирическият говорител (лекционна форма, беседа).3. Очертаване на подстъпи към Ботевата творба. За тази цел се напомня и уточнява диалогичната перспектива в поезията на Ботев. Определят се ролята и мястото на смъртта в творчеството му. Щрихира се генеалогията на присъствието на смъртта в литературата и културата, както и отношението на смъртта спрямо живеенето (лекционна форма, беседа).4. Непосредствена работа с текста на „До моето първо либе“. Наблюдават се и се коментират структурата и ходът на творбата. Обръща се внимание на начина, по който азът заговаря. Набелязват се повторителните конструкции, образните паралели, реторическата настройка, начинът на поантиране. Поставя се фокус върху фигурата на бурята – извеждат се художествените значения на този образ (лекционна форма, беседа).5. Обобщава се значението на конкретната интерпретация на образа на смъртта, като се сравнява с присъствието на същия образ в други Ботеви творби (лекционна форма).
Актуализиране на стари знания	Анализ на лирическа творба. Познания за Ботевата поезия.
Нови знания	Познания и представи за фикционалния характер на образа на любимата. Разширяване на представите за лирически говорител и неговите функции. Самостоятелно разгръщане на представи за фигурата на смъртта.
Самостоятелна работа	Предварителен прочит на произведението „До моето първо либе“.
Ресурси	Учебник
Методология	Лекция, беседа

IV. ЖИВОТЪТ И СМЪРТТА

Тема: „Новото гробище над Сливница“ (Иван Вазов)

Урок за нови знания (урок № 70, XXIV учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Припомняне на историческата ситуация около Сръбско-българската война (1885). Припомняне на социокултурните нагласи от времето след Освобождението. Припомняне ролята на Иван Вазов за осъзнаване и осмисляне на българската национална принадлежност. Припомняне на художествени произведения, посветени на мащабни сблъсъци в защита на възрожденските ценности (беседа).2. Навлизане в текста на „Новото гробище над Сливница“. Обръщане на внимание на композиционните и жанровите особености на стихотворението, както и на поетическата интонация, на заговарянето (лекционна форма, беседа).3. Очертаване на тематичния фокус на творбата: създаването на една нова представа за героизъм, различна от възрожденската; набелязването на ролята на поетическата памет за съхраняването на подвига (лекционна форма, беседа).
---------------------------	--

	<p>4. Преосмисляне на образа на смъртта в името на националните идеали като израз на равновесие и покой. Поставяне на въпроси, които търсят сравнение с образа на смъртта в творчеството на Христо Ботев. Извеждат се паралели спрямо произведения от Вазовата „Епопея на забравените“ (лекционна форма, беседа).</p> <p>5. Обобщение за мястото и ролята на „Новото гробище над Сливница“ в традицията на творческата интерпретация на мотива за смъртта.</p>
Актуализиране на стари знания	<p>Познания за Вазовата поезия.</p> <p>Познания за социокултурната ситуация в България след Освобождението и литературното отражение на тази ситуация.</p>
Нови знания	<p>Представи за възникване и функциониране на художествено произведение по непосредствен (исторически значим) повод.</p> <p>Очертаване и преосмисляне на проблемни пресичания между мотивите за паметта и смъртта.</p>
Самостоятелна работа	<p>Предварителен прочит на произведението „Новото гробище над Сливница“.</p>
Ресурси	<p>Учебник</p>
Методология	<p>Лекция, беседа</p>

IV. ЖИВОТЪТ И СМЪРТТА

Тема: Темата за живота и смъртта в стихотворенията „До моето първо либе“ от Хр. Ботев и „Новото гробище над Сливница“ от Ив. Вазов. (Упражнение)
Урок № 73, XXV учебна седмица

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Припомняне на общата рамка на темата за смъртта като особено погранично състояние, което се актуализира във всеки един момент от живеенето. Сравняване на историческите моменти, в които работят Ботев и Вазов, както и на техни художествен и рецептивен контекст (беседа, дискусия). 2. Набелязване на различни възможни подходи при провеждане на сравнителен анализ – тематични, жанрови, стилистични, интертекстуални (беседа). 3. Сравнение на начините, по които двете произведения работят с жанровите конвенции: какви жанрови очаквания развиват спрямо елегията, одата, епитафията и как надмогват и трансформират тези очаквания. Открояване на художествените особености в двете творби (анализ, беседа). 4. Паралелна интерпретация на идейното съдържание на произведенията в зависимост от поставения тематичен акцент. Формулиране на общото и различното в представянето на фигурата на смъртта в „До моето първо либе“ и „Новото гробище над Сливница“ (анализ, беседа). 5. Очертаване на мястото на представите за смъртта в творчеството на Ботев и Вазов в развитието на българския поетически език. За целта се извеждат наблюдения върху поезията на Яворов, Гео Милев, Вапцаров (обобщителна дискусия).
Актуализиране на стари знания	<p>Познания за конкретните произведения, както и на редица други творби от Ботев и Вазов. Познания върху други творби от българския лирически канон.</p> <p>Умения за анализ на лирическа творба.</p>
Нови знания	<p>Практически умения за сравнителен анализ.</p>
Самостоятелна работа	<p>Предварителна самостоятелна работа с текстовете на произведенията.</p>
Ресурси	<p>Учебник</p>
Методология	<p>Анализ, беседа, дискусия</p>

Тема: Типове аргументи
Урок № 74; 76, XXV – XXVI учебна седмица

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Припомняне на типовете изложение, в които възниква необходимост да се формулира теза, и пътищата и възможностите за аргументиране на тезата (лекция, беседа). 2. Набелязване на типове аргументи: логически и извънлогически (реторически, ситуационни). 3. Изясняване на отношението между индуктивното (с преминаването от частното към общото) и дедуктивното (с преминаване от общото към частното) заключение в процеса на аргументиране. Преценка на уместността на аргументите. Практическо различаване на правомерни и неправомерни аргументи. Изграждане на представа за ситуационната уместност на аргументите (лекция, беседа). 4. Открояване на мястото и ролята на аргументирането във всекидневното общуване, в научните сфери и при разбирането на художествени произведения (беседа). 5. Упражнения за практическо поставяне на тези и извеждане на типови аргументи в зависимост от тезата и вида на изложението (упражнение). 6. Заключителна дискусия за необходимостта и умението да се аргументира (обобщителна дискусия).
Актуализиране на стари знания	Познанията и уменията да се извеждат тезисни становища и да се аргументира тяхната валидност и уместност.
Нови знания	Надграждане на уменията за аргументиране и тяхното насочване към материала от учебната програма – разположен между езиково-литературните и социалните компетентности.
Самостоятелна работа	Работа с текстовете на произведенията.
Ресурси	Учебник
Методология	Анализ, беседа, дискусия

Тема: Емилиян Станев, „Крадецът на праскови“
Урок № 79, XXVII учебна седмица

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Очертаване на историческия и ситуационния контекст на написването на „Крадецът на праскови“. Набелязването на исторически и художествени представи за времето непосредствено след Втората световна война. Характеристика на войната като състояние на изключение. Задаване на въпроси и разговор за националните стереотипи, за представите за своето и чуждото и за образа на другия (лекция). 2. Преглед на композиционните особености на произведението и особеностите на сюжета. Набелязване на подстъпи към творбата, например през персонажната система (лекция, беседа). 3. Очертаване на образа на войната. Задаване на въпроси за това откъде и доколко читателят разбира за хода на войната, за нейния характер и значение. Обръщане на внимание на динамичните преходи между всекидневното и изключителното, незначителното и съдбоносното (лекция, беседа). 4. Определяне на мястото на мотива за любовта в повестта. Питане за отношението между ненадейно пламналата любов и атмосферата на войната. Набелязване на отношението между възраждането на персонажа (Елисавета) и образа на природата (лекция, беседа). 5. Интерпретация на темата за преплитането между живот и смърт въз основа на „Крадецът на праскови“. Обръщане на внимание на дегероизацията във визията на смъртта, особено силна на фона на историческия момент на написване на повестта (дискусия).
---------------------------	--

Актуализиране на стари знания	Познания и представи за историческия контекст на написване на творбата, както и за времето, за което се разказва в нея. Предварителни нагласи към прочита на повест.
Нови знания	Запознаване с произведението и проникване в художествения му свят. Създаване на нагласи за аналитичен прочит. Умения за структурно характеризирание на художествената творба.
Самостоятелна работа	Работа с текста на „Крадецът на праскови“.
Ресурси	Учебник
Методология	Анализ, беседа, дискусия

**Тема: Емилиян Станев, „Крадецът на праскови“
Урок № 80, XXVII учебна седмица**

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Очертаване на жанровата принадлежност на „Крадецът на праскови“. Обръщане на внимание на ситуацията на рамковото повествование (разказ в разказа) и художествените значения, към които тя насочва, например към обвързването между времевите сегменти на Първата и Втората световна война или към формирането на нагласа за „вътрешен“ коментар спрямо разказаното (лекция). 2. Проследяването на фабулата в „Крадецът на праскови“ в зависимост от повествователните гледни точки. Провеждане на наративен анализ, който тръгва от въпросите „кой говори“, „кой вижда“, „кой разказва“ в творбата. Правят се изводи за отношенията между всевиждащ и първоличен повествовател. Тези отношения се съпоставят със сходни отношения в други произведения (лекция). 3. Интерпретиране на темите и проблемите в произведението въз основа на личния опит на обучаемите в съпоставителен план спрямо изведените художествени значения. За целта може например да се изведе паралел в значенията на внезапно настъпилата любов и внезапно дошлата смърт (лекция, дискусия). 4. Съпоставителен анализ на мотива за смъртта в „Крадецът на праскови“ спрямо познатата лирическа традиция. 5. Дискусия за универсалните послания на творбата, които не зависят от историческия момент или от литературните моди.
Актуализиране на стари знания	Познания и представи за жанровите характеристики на повестта и новелата. Умения за създаване на повествователен анализ.
Нови знания	Знания и умения за правомерно съотнасяне между личния опит и спецификите на художествения свят на творбата.
Самостоятелна работа	Работа с текста на „Крадецът на праскови“.
Ресурси	Учебник
Методология	Анализ, беседа, дискусия

**Тема: Увод и заключение на интерпретативно съчинение
(Урок за упражнения и създаване на комуникативни компетентности)
Урок № 82, XXVIII учебна седмица**

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Интерпретативното съчинение като вид аргументативен текст (беседа). 2. Функции на увода в интерпретативното съчинение (лекционна форма, беседа). 3. Трудности при създаване на увод за интерпретативно съчинение и начини за тяхното преодоляване (беседа, упражнение). 4. Функции на заключението в интерпретативното съчинение (лекционна форма, беседа) 5. Трудности при създаване на заключение в интерпретативното съчинение и начини за тяхното преодоляване (беседа, упражнение).
Актуализиране на стари знания	<p>Художествен текст, интерпретация.</p> <p>Интерпретативното съчинение като вид аргументативен текст.</p> <p>Композиционни и структурни елементи на интерпретативното съчинение.</p>
Нови знания	<p>Уводът като изграждане на контекст на поставената тема и установяване на правилата, по които ще протича комуникацията.</p> <p>Едновременна ориентираност на увода към текста и към читателя.</p> <p>Заключението – обобщение на аналитичните наблюдения, осъществени в интерпретативното съчинение.</p>
Самостоятелна работа	Изработване на увод и заключение за интерпретативно съчинение на тема „Любов по време на война“ („Моят глас“, с. 254).
Ресурси	Учебник
Методология	Лекционна форма, беседа, дискусия, писмено упражнение

**Тема: Увод и заключение на есе
Урок № 85, XXIX учебна седмица**

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Представяне на същността на есето като жанр. Щрихиране на историческата ситуация на възникване на есето: екскурсно представяне на „Опити“ на Монтен и извеждане на характеристики, които и до днес се смятат за същностни за есето. По възможност разглеждане на характерен образец на есе (лекция). 2. Очертаване на жанровата схема на есето: увод или встъпление; поставяне на теза; аргументиране (с акцент върху преобладаващия тип на реторическата аргументация). Обсъждане на възможностите за отклонения в схемата на есето и подчиняването на отклоненията на целите на цялостното внушение (лекция, беседа). 3. Обсъждане на присъствието на личния опит в есето. Създаване на представа за смесването на перспективите на обективното и субективното познание в есеистичната аргументация (беседа, дискусия). 4. Обсъждане на принципите, според които се избират гледните точки на увода. Задаване на въпроси за това колко произвол може да понесе конструирането на увода. Обсъждане на принципите, по които се определя заключението на есето, както и на начините, по които във финала се обобщава аргументацията (дискусия). 5. Съставяне на план за написване на есе по зададена тема (самостоятелна работа).
---------------------------	---

Актуализиране на стари знания	Общи познания и умения за аргументиране.
Нови знания	Знания за жанровата природа и същност на есето, за особеностите в типа на аргументиране.
Самостоятелна работа	Подготовка и написване на есе.
Ресурси	Учебник
Методология	Лекция, беседа, дискусия

**Тема: Животът и смъртта (Обобщение)
Урок № 86, XXIX учебна седмица**

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Опит за историческо разполагане на примерите към темата с очертаване на социокултурните контексти (беседа, дискусия). 2. Съпоставяне на различните художествени представи за смъртта, които трите произведения разгръщат: всеобемашата смърт в Ботевото стихотворение „До моето първо либе“, в която лирическият субект е в състояние да намери своята комуникативна и екзистенциална пълнота; „претопяващата“ различията смърт в името на националните идеали в „Новото гробище над Сливница“ на Вазов; окончателно напусналата героическото смърт в „Крадецът на праскови“ на Емилиан Станев. Разсъждения за процеса на разгръщане на художествената традиция въз основа на тези видоизменения в образа на смъртта (лекция, беседа). 3. Набелязване на интертекстуални връзки между отделните интерпретации на темата. Привличане на други примери с художествени интерпретации на мотива за смъртта. Открояване на общите тенденции и различията. Съставяне на изводи за отношенията между светогледни позиции и творческа практика (беседа). 4. Провеждане на заключителна дискусия, която допуска, че животът и смъртта са не само противоположни, но и взаимно допълващи се мисловни категории. За аргументиране на различните позиции се привеждат примери както от художественото творчество, така и от собствения житейски опит (дискусия). 5. Поставяне на самостоятелна задача за написване на интерпретативно съчинение или есе (самостоятелна работа).
Актуализиране на стари знания	Придобитите познания в хода на настоящия раздел („Животът и смъртта“).
Нови знания	Умения за обобщаване на тема с дълбоки антропологически и исторически основания.
Самостоятелна работа	
Ресурси	Учебник
Методология	Лекция, беседа, дискусия

ЖИВОТЪТ И СМЪРТТА

Таблица за преговор (в непълнен вид таблицата е публикувана в учебника в урока за преговор и обобщение на този раздел)

Заглавие и автор	„До моето първо либе“ (Христо Ботев)	„Новото гробище над Сливница“ (Иван Вазов)	„Крадецът на праскови“ (Емилиян Станев)
Контекст	Възрожденската култура със своите доминантни цели за национално самосъзнание; дискусия за приоритетите на националната програма (образование, църковна независимост, революционна борба).	Еуфорията от защитата на Съединението на България в Сръбско-българската война (1885); обезсилването на възрожденските идеали след Освобождението.	От кризисния момент в края на Втората световна война произтича връщане към сходен кризисен момент в края на Първата световна война (времето на разказваната история).
Жанр	Лирическа творба.	Лирическа творба.	Повест.
Централни образи	Либето; бурята; смъртта	Колективен образ на падналите воители; България; поетът.	Елисавета; полковникът (Михаил); пленникът Иво Обретенович; учителят
Тематика	Мястото и ролята на индивида в преживяването на народните страдания; отношението към любимата.	Пожертването на живота на множество воители в името на националните идеали; необходимостта от признателност и помнене на подвига.	Любовта, която преобразява, като надмогва всекидневието, остаряването и дълбоката кризисност.
Проблематика	Смъртта в бурята на борбата като мечтано екстазно състояние.	Смъртта в името на националните идеали като обединяваща.	Всеприсъствието както на живота, така и на смъртта.

ТЕСТ ВЪРХУ РАЗДЕЛА „ЖИВОТЪТ И СМЪРТТА“

1. Характеризирайте с четири-пет думи лирическият говорител в стихотворението „До моето първо либе“ на Хр. Ботев и неговото емоционално състояние.

2. Кой от стиховете в „До моето първо либе“ изразява модела на елегията?

- А) *млад съм аз, но младост не помня*
- Б) *безумен аз светът презирах*
- В) *Сърце ми веч трепти – ще хвъркне*
- Г) *там буря кърши клонове*

3. Коя от характеристиките НЕ се отнася за либето („До моето първо либе“)?

- А) *поглед мил*
- Б) *млада*
- В) *глас чуден*
- Г) *мила усмивка*

4. Кое от акустичните въздействия НЕ присъства в „До моето първо либе“?

- А) *пее гората*
- Б) *стене гора и шума*
- В) *плаче вдовица*
- Г) *пищят дечица*

5. Кой лирически образ „нарежда“ „приказки за стари времена/ и песни за нови теглила“?

- А) *сърце ранено*
- Б) *бури вековни*
- В) *смъртта*
- Г) *сирота вдовица*

6. Посочете няколко ключови изрази, които свързват Ботевия лирически говорител с романтичното светоусещане.

7. Формулирайте възможните значения на етимологическата фигура „и сърце зло в злоба обвито“. Кой от посочените изрази е НЕОСНОВАТЕЛЕН?

- А) Лирическият аз е озлобен от преживяното.
- Б) Злобата на обкръжението е проникнала в сърцето на аза.
- В) Злобата на аз-а е от това, че някои живеят в богатство, а други – в нищета.
- Г) Фигурата е обобщаваща и не се отнася пряко към аза.

8. Кое от обръщенията Вазов НЕ използва в „Новото гробище над Сливница“?

- А) *деца*
- Б) *герои*
- В) *борци*
- Г) *юнаци*

- 9.** Всяка от седемте строфи на „Новото гробище над Сливница“ се състои от пет стиха, като един от тях е значително по-кратък. Кой е този „скъсен“ стих?
- А) началният стих на всяка строфа
 - Б) вторият стих на всяка строфа
 - В) третият стих на всяка строфа
 - Г) петият стих на всяка строфа
- 10.** Кой цитат НЕ е взет от използваните в преносен смисъл военни понятия във Вазовата творба?
- А) *отпуск*
 - Б) *други полк*
 - В) *втората тръба*
 - Г) *редутът ви последни*
- 11.** Предпоследният стих на творбата – „и славата ще вечно пей и стене“ – очертава същностен парадокс. Отговорете накратко: възможно ли е славата да стене; защо?
-
-
- 12.** Кой от следните образи в стихотворението освен поета помни героите?
- А) *българските планини зелени*
 - Б) *майките свети*
 - В) *Витоша бурлива*
 - Г) *тез могили ледни*
- 13.** В кой от стиховете НЯМА евфемистичен израз на смъртта?
- А) *Но що паднахте тук*
 - Б) *не бихте срещали [...] курушума*
 - В) *Над вашия гроб забвения цъфти.*
 - Г) *Но кой ви знай, че спите в тез полета?*
- 14.** Коя от характеристиките НЕ отговаря на образа на полковника в „Крадецът на праскови“?
- А) честолюбив
 - Б) недоверчив
 - В) сребролюбив
 - Г) сприхав
- 15.** Коя от характеристиките НЕ отговаря на образа на Елисавета?
- А) състрадателна
 - Б) доверлива
 - В) интелигентна
 - Г) похотлива
- 16.** Каква случка от миналото на полковника въздейства върху поведението му в „сегашния“ момент на разказваната история?
- А) раняването му в предишна война
 - Б) изневяра на предишната му съпруга
 - В) осъждането му за злоупотреба със служебно положение
 - Г) попадането му във вражески плен

17. Защо Елисавета се влюбва в Обретеневич? Посочете схематично поне три основания.

18. Заразата в града е от съществено значение за атмосферата на разказа. Посочете твърдението, което описва НЕТОЧНО този комплекс от значения.

- А) комуникативното „смразяване“ между хората
- Б) внушението за провинциална изостаналост
- В) проекция на войната в цивилни условия
- Г) внушението за прииждащ апокалипсис

19. Кое от твърденията е НЕВЯРНО? „Крадецът на праскови“ е:

- А) повест за остаряването
- Б) повест за пробуждането на любовта
- В) повест за ненаситната човешка душа
- Г) повест за съпротивителните сили на живота

20. Формулирайте теза за интерпретативно съчинение на тема: „Любов по време на война“.

Отговори на теста върху раздела „Животът и смъртта“

1.	Гневен, настойчив, противоречив, колеблив. Речта му блуждае между категорични оценки, присъди и замлъкването.	2 т.
2.	А	1 т.
3.	Г	1 т.
4.	Г	1 т.
5.	Б	1 т.
6.	Вътрешната противоречивост; емоционалното раздвоение; притегателен образ на смъртта, в т. ч. връзката между образа на жената и смъртта; образът на природата като съизмерен с душевното състояние.	3 т.
7.	В	1 т.
8.	Б	1 т.
9.	Г	1 т.
10.	Г	1 т.
11.	Първо, стенанието очертава пътя към славата. Второ, стенанието поставя въпроса за загубата на човешкия живот в личен план – перспектива, която е потисната в „Новото гробище“, но все пак е налична. Трето, традицията на песента в българската лирика е двойствена: наред с издигането <i>на</i> и <i>над</i> живота в песента се съдържа и страданието.	3 т.
12.	Б	1 т.
13.	В	1 т.
14.	В	1 т.
15.	Г	1 т.
16.	А	1 т.
17.	Защото е интелигентен, учтив, дори галантен; заради неговата специфична трескавост и плахост, свързани едновременно със състоянието му на пленник, с глада, с влюбеността му; защото появата на Обретенович нарушава монотонното всекидневие на Елисавета.	2 т.
18.	Б	1 т.
19.	В	1 т.
20.	Теза	5 т.
	Всичко:	30 т.

Скала за оценяване

29 т. – 30 т.	Отличен 6
27 т. – 28 т.	Отличен 5,75
25 т. – 26 т.	Отличен 5,50
23 т. – 24 т.	Мн. добър 5,25
21 т. – 22 т.	Мн. добър 5,00
19 т. – 20 т.	Мн. добър 4,75
17 т. – 18 т.	Мн. добър 4,50
15 т. – 16 т.	Добър 4,25
13 т. – 14 т.	Добър 4,00
11 т. – 12 т.	Добър 3,75
15 т. – 17 т.	Добър 3,50
9 т. – 10 т.	Среден 3,25
7 т. – 8 т.	Среден 3,00
0 т. – 6 т.	Слаб 2

V. ПРИРОДАТА

Тема: „При Рилския манастир“ (Иван Вазов)

Урок за нови знания (урок № 88, XXX учебна седмица)

Структура на урока	<p>1. Кратко въведение в темата „Природата“ с оглед на нейното място в новата българска литература и конкретните ѝ проявления в изучаваните творби: „При Рилския манастир“ на Ив. Вазов, „Градушка“ на П. К. Яворов и „Спи езерото“ на П. П. Славейков (лекционна форма, увод в тематичния дял).</p> <p>2. Кратък обзор на фигурата и творчеството на Иван Вазов в историческия и социокултурния контекст на неговото време. Акценти върху темите за родното и за българската природа в творчеството на Вазов (лекционна форма, беседа, въведение в частта за Ив. Вазов, „Контекст“).</p> <p>3. Поставяне на въпроси, актуализиращи стари знания и въвеждащи към новите знания в урока.</p> <p>Пейзажна лирика. Изповедна лирика. Химнична поезия (беседа, „Преди да прочетем“).</p> <p>4. Запознаване с текста на стихотворението „При Рилския манастир“ (самостоятелна работа, предварителен прочит).</p> <p>5. Поставяне на въпроси, свързани със съдържанието и поетиката на текста (беседа, упражнения, „Подстъпи към текста“).</p> <p>6. Интерпретация на стихотворението „При Рилския манастир“. Съдържателни послания и художествена структура на текста, изразни средства.</p> <p>Акценти: природата като дом на душата; различни аспекти на образа на природата; идеята за природата дом като обобщение на връзката душа – природа – Бог; понятието „пантеизъм“ и Вазовият пиетет към природата – Вазовият пантеизъм.</p> <p>Изразни средства (акцент върху анафората като фигура, структурираща творбата) („Гласовете на текста“, лекционна форма, беседа).</p> <p>7. Разясняване на новите термини и понятия, свързани с разбирането на текста и интерпретацията му („Речник на термините“, беседа).</p>
Актуализиране на стари знания	<p>Родови характеристики на лириката.</p> <p>Изповедна лирика. Пейзажна лирика. Химнична поезия.</p> <p>Темата за родното в творчеството на Ив. Вазов.</p>
Нови знания	<p>Исторически и социокултурен контекст на Вазовото творчество. Темата за природата като част от голямата Вазова тема за родното.</p> <p>Интерпретация на идейния свят на стихотворението „При Рилския манастир“ и аналитично разглеждане на неговата поетика.</p> <p>Природата, дом на душата. Концепцията за природата дом и връзката душа – природа – Бог, изразени в творбата. Пантеизмът на Иван Вазов.</p> <p>Значението на анафората като фигура, структурираща стихотворението.</p>
Самостоятелна работа	<p>Прочит на стихотворението „При Рилския манастир“.</p> <p>Разширяване и затвърдяване на придобитите знания, като учениците самостоятелно прочетат и конспектират материала от рубриците „Контекст“ и „Гласовете на текста“ и използват за справка „Речник на термините“.</p> <p>Създаване на интерпретативно съчинение на тема: „Природата – дом на душата“.</p> <p>Създаване на есе на тема: „Божествената природа“.</p> <p>Изготвяне на презентация на тема: „При Рилския манастир“.</p>
Ресурси	<p>Учебник, текстове от препоръчителната библиография, онлайн източници</p>
Методология	<p>Лекция, беседа, упражнения, дискусия</p> <p>Самостоятелна работа: прочит на стихотворението „При Рилския манастир“, конспект на рубриците „Контекст“ и „Гласовете на текста“, интерпретативно съчинение, есе, презентация</p>

V. ПРИРОДАТА

Тема: „Градушка“ (Пейо Яворов)

Урок за нови знания (урок № 91, XXXI учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Кратък обзор на фигурата и творчеството на Пейо Яворов в историческия и социокултурния контекст на неговото време. Ранното Яворово творчество и неговата социална проблематика. Специфики на поетиката, обвързващи двата творчески периода на автора. Драматизъм (лекционна форма, беседа, въведение в частта за П. Яворов, „Контекст“).2. Поставяне на въпроси, актуализиращи стари знания и въвеждащи към новите знания в урока. Лирика, епос, драма – родови характеристики. Поема – жанрови характеристики. Познания за живота и творчеството на П. К. Яворов.3. Запознаване с текста на поемата „Градушка“ (самостоятелна работа, предварителен прочит).4. Поставяне на въпроси, свързани със съдържанието и поетиката на текста. (беседа, упражнения, „Подстъпи към текста“).
Актуализиране на стари знания	Лирика, епос, драма – родови характеристики. Поема – жанрови характеристики. Познания за живота и творчеството на П. К. Яворов.
Нови знания	Исторически и социокултурен контекст на Яворовото творчество. Основни теми, мотиви и поетика на неговия ранен етап. Темата за страданието. Специфики на лиричното, епическото и драматическото.
Самостоятелна работа	Прочит на поемата „Градушка“.
Ресурси	Учебник
Методология	Лекция, беседа, упражнения, дискусия Самостоятелна работа: прочит на поемата „Градушка“

V. ПРИРОДАТА

Тема: „Градушка“ (Пейо Яворов)

Урок за нови знания (урок № 92, XXXI учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none">1. Интерпретация на поемата „Градушка“. Съдържателни послания и художествена структура на текста, изразни средства. Акценти: природата като заплаха и зависимост за човека; проекция на голямата Яворова тема за страданието в поемата; страдание и емпатия в „Градушка“; съчетаването на пейзажни елементи със социална, религиозна и философска проблематика. Лирическо, епическо и драматическо в текста. Драматургични елементи в творбата. Изразни средства (акцент върху метафорите, алегориите и символите и тяхното функциониране в творбата). Фолклорни елементи („Гласовете на текста“, лекционна форма, беседа).2. Разясняване на новите термини и понятия, свързани с разбирането на текста и интерпретацията му („Речник на термините“, беседа).3. Въпроси и задачи върху „Градушка“ (упражнения.)4. Дискусия на тема: „Градушка“ – социална поема или текст за човешката емпатия?“.
Актуализиране на стари знания	Метафора, алегория, символ. Дефиниране. Близост и различия на фигурите. Фолклорни представи, включени в образността на поемата.

Нови знания	<p>Интерпретация на идейния свят на поемата „Градушка“ и аналитично разглеждане на нейната поетика.</p> <p>Природата – заплаха и зависимост.</p> <p>Страдание и емпатия в „Градушка“.</p> <p>Функции на пейзажните елементи в поемата. Идентифициране на нейната социална, религиозна и философска проблематика.</p> <p>Идентифициране на жанровите характеристики на поемата в „Градушка“.</p> <p>Проявления на драматургичния принцип в изграждането на текста. Идентифициране на лирическото, епическото и драматическото в него.</p> <p>Функции на метафорите, алегориите и символите в „Градушка“. Идентифициране на фолклорни елементи.</p>
Самостоятелна работа	<p>Разширяване и затвърдяване на придобитите знания, като учениците самостоятелно прочетат и конспектират материала от рубриците „Контекст“ и „Гласовете на текста“ и използват за справка „Речник на термините“.</p> <p>Създаване на интерпретативно съчинение на тема: „Природата – извор на страдание и надежда“.</p> <p>Създаване на есе на тема: „Човекът между природата и Бог“.</p> <p>Изготвяне на презентация на тема: „Градушката във фолклора и литературата“.</p>
Ресурси	Учебник, текстове от препоръчителната библиография, онлайн източници
Методология	<p>Лекция, беседа, упражнения, дискусия</p> <p>Самостоятелна работа: конспект на рубриците „Контекст“ и „Гласовете на текста“, интерпретативно съчинение, есе, презентация</p>

V. ПРИРОДАТА

Тема: Темата за природата в стихотворението „При Рилския манастир“ от Ив. Вазов и поемата „Градушка“ от П. К. Яворов (Урок за упражнение)
Урок № 94, XXXII учебна седмица

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Темата за природата във Вазовото стихотворение „При Рилския манастир“ и Яворовата поема „Градушка“ – специфика на интерпретациите в двата текста. 2. Природата – дом на душата при Вазов срещу природата заплаха и зависимост (природата чудовище) при Яворов. 3. Връзката човек – природа – Бог в нейните алтернативни въплъщения в двата текста. 4. Родови и жанрови специфики на произведенията. „При Рилския манастир“ – пейзажна лирика, изповедна лирика, химнична поезия. „Градушка“ – поема с лирически, епически и драматически елементи. 5. Съзерцателност и медитативност при Вазов („При Рилския манастир“) и драматизъм при Яворов („Градушка“). Различия в свързването на пейзажните елементи с философски послания в двата текста (какви философски послания съдържа „При Рилския манастир“ и какви – „Градушка“). 6. Конкретно и абстрактно в двете произведения. Как в двата текста конкретните изображения отварят пътя към абстрактни внушения? Природно описание (конкретно) и философия (абстрактно): човекът и неговият социален свят (конкретно); религията (връзката с Бог) (абстрактно); философските въпроси на битието, метафизичните измерения (абстрактно). 7. Пантеизъмът и хармонията при Вазов. Метафизичното зло и страданието при Яворов (Беседа, дискусия, упражнения).
---------------------------	---

Упражнение върху новопридобити знания	Интерпретация на темата за природата в „При Рилския манастир“ на Ив. Вазов и „Градушка“ на П. К. Яворов. Идентифициране на елементите на пейзажна лирика, изповедна лирика, химнична поезия в „При Рилския манастир“). Идентифициране на лирическото, епическото и драматическото в „Градушка“ (разпознаването ѝ като лирическа поема с епически елементи и силно изявен драматизъм). Идентифициране на конкретното и абстрактното в двата текста (природно описание, социална реалност, религиозни представи, философски послания). Човекът и неговият социален свят, религията (връзката с Бог), философията (философско осмисляне на природата). Пантеизмът и хармонията при Вазов. Метафизичното зло и страданието при Яворов.
Ресурси	Учебник, текстове от препоръчителната библиография, онлайн източници
Методология	Беседа, дискусия, упражнения

V. ПРИРОДАТА

Тема: „Спи езерото“ (Пенчо Славейков)
(Урок № 100, XXXIV учебна седмица)

Структура на урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кратък обзор на фигурата и творчеството на Пенчо Славейков в историческия и социокултурния контекст на неговото време: културно лидерство, естетически индивидуализъм, мястото на П. П. Славейков в кръга „Мисъл“ (лекционна форма, беседа. Въведение в частта за П. П. Славейков, „Контекст“). 2. Поставяне на въпроси, актуализиращи стари знания и въвеждащи към новите знания в урока. Родови черти на лириката. Пейзажна лирика. Познания за живота и творчеството на П. П. Славейков и за ролята му на първостроител на българския модернизъм (беседа. „Преди да прочетем“). 3. Запознаване с текста на стихотворението „Спи езерото“ (самостоятелна работа, предварителен прочит). 4. Поставяне на въпроси, свързани със съдържанието и поетиката на текста (беседа, упражнения, „Подстъпи към текста“). 5. Интерпретация на стихотворението „Спи езерото“. Съдържателни послания и художествена структура на текста, изразни средства. Акценти: природата като метафора на човешката душа; концепциите за кръговрата на живота и за отношенията на душата с външния свят; темите за живота, смъртта и хармонията; мотивите за съня, мечтата и бляна, за движението и покоя и за тяхното редуване в живота на човека; жанрови специфики на лирическата миниатюра и разпознаването им в Славейковото стихотворение. Изразни средства (акцент върху олицетворенията в текста) („Гласовете на текста“, лекционна форма, беседа). 6. Разясняване на новите термини и понятия, свързани с разбирането на текста и интерпретацията му („Речник на термините“, беседа).
Актуализиране на стари знания	Родови характеристики на лириката. Пенчо Славейков и българският модернизъм (естетически индивидуализъм, кръгът „Мисъл“).

Нови знания	<p>Исторически и социокултурен контекст на Пенчо-Славейковото творчество. Славейков като културен водач. Жанрът на лирическата миниатюра.</p> <p>Интерпретация на идейния свят на стихотворението „Спи езерото“ и аналитично разглеждане на неговата поетика.</p> <p>Природата като метафора на душата; концепциите за кръговрата на човешкия живот и за отношенията на душата с външния свят; темите за живота, смъртта и хармонията; мотивите за съня, мечтата и бляна, за движението и покоя и за тяхното редуване в живота на човека. Жанрови специфики на лирическата миниатюра и разпознаването им в „Спи езерото“.</p> <p>Значението на олицетворенията в изграждането на смисловите послания на стихотворението.</p>
Самостоятелна работа	<p>Прочит на стихотворението „Спи езерото“.</p> <p>Разширяване и затвърдяване на придобитите знания, като учениците самостоятелно прочетат и конспектират материала от рубриците „Контекст“ и „Гласовете на текста“ и използват за справка „Речник на термините“.</p> <p>Създаване на интерпретативно съчинение на тема: „Пенчо-Славейковият блян по хармония в стихотворението „Спи езерото“.</p> <p>Създаване на есе на тема: „Действие и съзерцание“.</p>
Ресурси	Учебник, текстове от препоръчителната библиография, онлайн източници
Методология	<p>Лекция, беседа, упражнения, дискусия</p> <p>Самостоятелна работа: прочит на стихотворението „Спи езерото“, конспект на рубриците „Контекст“ и „Гласовете на текста“, интерпретативно съчинение, есе</p>

V. ПРИРОДАТА

Тема: „Природата“ (Обобщение)

Урок за обобщение и междутекстови връзки № 103, XXXV учебна седмица

Структура на урока	<p>1. Природата. „При Рилския манастир“ на Ив. Вазов, „Градушка“ на П. Яворов и „Спи езерото“ на П. П. Славейков – обобщение и междутекстови връзки (лекционна форма, беседа).</p> <p>2. Сравнително разглеждане на трите текста през проблематиката на темата за природата (въпроси за обобщение и междутекстови връзки от урока за преговор и обобщение).</p>
Затвърдяване на нови знания	<p>Образи на природата в творбите на Ив. Вазов, П. Яворов и П. П. Славейков. Различия и сходства (междутекстови връзки).</p> <p>Природата дом. Родната природа и природата дом на душата; природата като връзка на човека с божественото; Вазовият пантеизъм („При Рилския манастир“, Вазов).</p> <p>Природата като заплаха и зависимост. Зависимостта на човека от природата; страховитостта на божественото; метафизичното зло („Градушка“, Яворов).</p> <p>Природата – метафора на човешката душа. Животът и смъртта в кръговрата на човешкия живот; душата и външният свят; сън и будуване, блян и действителност, покой и движение („Спи езерото“, Славейков).</p> <p>Различия и сходства между Вазовия и Пенчо-Славейковия образ на природата. Патетика и химничност при възпяването на природата като едно от лицата на родното (Вазов).</p> <p>Философска абстрактност в осмислянето на връзката на човека с природата (Славейков).</p> <p>Връзката природа – душа (и при двамата автори).</p> <p>Междутекстови връзки с невключени в програмата творби: „При Рилския манастир“ (Ив. Вазов) – „Псалом на поета“ (П. П. Славейков); „Спи езерото“ (П. П. Славейков) – „Нирвана“ (П. Яворов).</p>
Самостоятелна работа	Систематизиране на познанията. Попълване на таблицата за обобщение към тематичния дял „Природата“ (урок за преговор и обобщение).

Ресурси	Учебник
Методология	Лекция, беседа, упражнения

ПРИРОДАТА

Таблица за преговор (в непълнен вид таблицата е публикувана в учебника в урока за преговор и обобщение на този раздел

Заглавие и автор	„При Рилския манастир“ Иван Вазов	„Градушка“ Пейо Яворов	„Спи езерото“ Пенчо Славейков
Контекст	Пиететът на Иван Вазов към родното, характерен за неговото творчество изобщо и особено за периода непосредствено след Освобождението (90-те години на XIX в.).	Социалната лирика на Пейо Яворов от първия му творчески период (до провала на Илинденско-Преображенското въстание през 1903 г.). Следосвобожденските разочарования. Кризата на българското село от края на XIX – началото на XX в.	Лирическите миниатюри на Пенчо Славейков от „Сън за щастие“ (1906) като елементи на един „разказ“ за пътя на човека през живота и за състоянията на душата. Връзка с лирическите миниатюри на Хайнрих Хайне и със сравнението на Фридрих Ницше на душата с езеро.
Жанр	Стихотворение (с елементи на изповедна, пейзажна и химнична лирика).	Поема.	Лирическа миниатюра.
Централни образи/герои	Рилската природа, осмислена като дом на душата. Лирическият говорител.	Селяните. Градушката.	Езерото. Буките.
Тематика	Природата като дом на душата, бягство от суетата на света и вдъхновение за поета. Природата като част от родното. Обожествяване на природата – Вазовият пантеизъм.	Човекът срещу природата – една от проекциите на голямата Яворова тема за страданието. Зависимостта на селяните от природата в различните измерения на тази зависимост: безсилието им пред природните стихии, страха от глада, незащитеността от държавата, ужаса от Божия гняв и съзнанието за някакво неведомо, но всесилно зло, надвиснало над човека.	Природата като символ на човешката душа. Концепциите за кръговрата на човешкия живот и за отношенията на душата с външния свят. Импликации на темите за живота, смъртта и хармонията; на мотивите за съня, мечтата и бляна, за движението и покоя и за тяхното редуване в живота на човека.
Проблематика	Природна, философска. Връзката между човека и природата. Природата като извор на душевна хармония и творческо вдъхновение.	Природна, социална, философска, религиозна. Човекът между природата и Бог. Природата като заплаха и зависимост за човека.	Природна, философска. Природата като символ на човешката душа.

ТЕСТ ВЪРХУ РАЗДЕЛА „ПРИРОДАТА“

1. Кои специфики свързват стихотворението „При Рилския манастир“ на Иван Вазов с химичната поезия?

2. В стихотворението „При Рилския манастир“ Вазов нарича у дома...

- А) Рилския манастир
- Б) рилската природа
- В) България
- Г) всички планини по света

3. Коя стилистична фигура има основна роля в композицията на стихотворението „При Рилския манастир“?

- А) метафора
- Б) метонимия
- В) анафора
- Г) епитет

4. Стихотворението „При Рилския манастир“ изразява...

- А) Вазовия пантеизъм
- Б) Вазовите идеи за национално освобождение
- В) Вазовия стремеж към социална справедливост
- Г) любовните вълнения на поета

5. Стихотворението „При Рилския манастир“...

- А) не е разделено на строфи
- Б) се състои от осем строфи
- В) е сонет
- Г) е лирическа миниатюра

6. Формулирайте накратко как е осмислена родната природа в стихотворението „При Рилския манастир“.

7. Посочете НЕВЕРНИЯ отговор.

Яворовата творба „Градушка“ е...

- А) поема
- Б) епопея
- В) ода
- Г) балада

8. В „Градушка“ Яворов споделя...

- А) хайдушките си преживявания
- Б) естетическите си убеждения
- В) съпричастието си към страдащите
- Г) спомени от работата си като телеграфист

9. Запишете словосъчетанието, с което Яворов метафорично нарича надеждите на хората в „Градушка“.
-
10. Към кого са отправени думите: „почакай, пакостнико черен“ („Градушка“)?
- А) към Ваньо
 - Б) към облака
 - В) към бащата
 - Г) към Сивчо
11. Градушката в едноименната поема е наречена:
- А) бясна хала
 - Б) утешителка надежда
 - В) невеста ранобудна
 - Г) сутренник
12. Посочете НЕВЯРНОТО твърдение.
- „Градушка“...
- А) съдържа драматургични елементи
 - Б) съчетава лирическо, епическо и драматическо
 - В) се състои от шест композиционни части
 - Г) представя жанра на лирическата миниатюра
13. Посочете НЕВЯРНОТО твърдение.
- Представата за градушката в едноименната поема...
- А) е свързана с идеята за метафизичното зло
 - Б) е неделима от религиозните схващания на селяните
 - В) е интерпретирана в социален план
 - Г) се ограничава до природното явление
14. Определете жанра на Пенчо-Славейковата творба „Спи езерото“.
- А) епопея
 - Б) ода
 - В) лирическа миниатюра
 - Г) елегия
15. Езерото в стихотворението „Спи езерото“ може да бъде разчетено като символ на:
- А) душата
 - Б) красотата
 - В) тъгата
 - Г) радостта от живота
16. Треперят, шепнат белостволи буки е:
- А) метонимия
 - Б) олицетворение
 - В) синекдоха
 - Г) хипербола
17. Думата „гранки“ (в „Спи езерото“) означава:
-

18. Трите текста, включени в раздела „Природата“, са:

- А) лирически творби
- Б) химнични възхвали на българската природа
- В) философски поеми
- Г) социални сатири

19. Свържете буквите със съответните цифри.

А) *Сега съм у дома.*

Б) *Но свърши. Тихо гръм последен
заглъхва негде надалече...*

В) *Понякога му сал повърхнини
дълга от лист отронен сепва.*

Г) *Да бъде тъй неделя още,
неделя пек и мирно време,
олекне ще и тежко бreme,
на мъките ни края до ще.*

1. Лирическият говорител в „Спи езерото“

2. Лирическият аз в „При Рилския манастир“

3. Лирическият говорител в „Градушка“

4. Селяните в „Градушка“

20. Формулирайте теза за интерпретативно съчинение на тема: „Човекът между природата и Бог в поемата „Градушка“ на Яворов“.

Отговори на теста върху раздела „Природата“

1.	Например: Стихотворението съдържа тържествена възхвала на природата, представяйки я в божествена светлина.	2 т.
2.	Б	1 т.
3.	В	1 т.
4.	А	1 т.
5.	Б	1 т.
6.	Например: Като дом, убежище на душата.	2 т.
7.	Б	1 т.
8.	В	1 т.
9.	„цвет-надежди“	2 т.
10.	Б	1 т.
11.	А	1 т.
12.	Г	1 т.
13.	Г	1 т.
14.	В	1 т.
15.	А	1 т.
16.	Б	1 т.
17.	Клонки (вейки).	1 т.
18.	А	1 т.
19.	А – 2, Б – 3, В – 1, Г – 4	4 т.
20.	Теза	5 т.
	Всичко:	30 т.

Скала за оценяване

29 т. – 30 т.	Отличен 6
27 т. – 28 т.	Отличен 5,75
25 т. – 26 т.	Отличен 5,50
23 т. – 24 т.	Мн. добър 5,25
21 т. – 22 т.	Мн. добър 5,00
19 т. – 20 т.	Мн. добър 4,75
17 т. – 18 т.	Мн. добър 4,50
15 т. – 16 т.	Добър 4,25
13 т. – 14 т.	Добър 4,00
11 т. – 12 т.	Добър 3,75
15 т. – 17 т.	Добър 3,50
9 т. – 10 т.	Среден 3,25
7 т. – 8 т.	Среден 3,00
0 т. – 6 т.	Слаб 2

доц. д-р *Борис Владимиров Минков*
доц. д-р *Елка Ивелинова Димитрова*
Иван Велчев Велчев

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ
ПО ЛИТЕРАТУРА
за 11. клас

Редактор *Чавдар Ценов*
Графичен дизайн и корица *Петко Минчев*
Коректор *Румяна Стефанова*

Българска. Издание първо, 2020 г.
ISBN 978-619-215-538-4

Издателство „КЛЕТ БЪЛГАРИЯ“ ООД
1574 София, ул. „Никола Тесла“ № 5, BSR 2, ет. 4
тел. 0700 47 400
e-mail: ik.anubis@anubis.bg, www.anubis.bg